

Συνέντευξη με τον κ. Γεωρβασάκη Μιχάηλ
Κρήτη, Περβόλια Ν. Ρεδύμνης, Τ.Ε.Ι. Κρήτης (Παράρτημα Ρεδύμνου)
27 Οκτωβρίου 2004

Ερευνητές συμμετέχοντες στη συνέντευξη:

Θεοδοσοπούλου Ειρήνη

Ερ. Σήμερα 27 Οκτωβρίου 2004 έχουμε την τιμή να μιλάμε με τον κ. Γεωρβασάκη Μιχάηλ. Κύριε Γεωρβασάκη θα θέλαμε να μας πείτε πώς ξεκινήσατε να παίζετε λύρα; Ποια ήταν τα πρώτα σας ερεθίσματα να ασχοληθείτε με το όργανο;

Απ. Καταρχήν έπαιζε ο πατέρας μου. Είχα ακούσματα από πάρα πολύ μικρός, απ' όταν άρχισα και καταλάβαινα. Σε ηλικία περίπου δεκατεσσάρων χρονών, μεγάλος μπορώ να πω σχετικά, πήρα τη λύρα, από 'κει και πέρα με βοήθησε ο πατέρας μου σε κάποια βήματα στην αρχή, δεν μπορώ να πω όχι με νότες και τέτοια γιατί δεν ήτανε και ο πατέρας μου επαγγελματίας, αλλά με βοήθησε όσον αφορά το κούρδισμα της λύρας, ακούσματα σε κάποια κομμάτια να βλέπω τα δακτύλια του, το χέρι του, όλ'ω αυτά, και μετά περίπου από δύομισυ χρόνια έπαιξα στο πρώτο γλέντι, σε ηλικία δεκαέξι, δεκαέξι μισό (χρονών).

Ερ. Θυμάστε τι ήταν αυτό; Ήταν γάμος, ήταν πανηγύρι, τι ήταν;

Απ. Ήτανε βραδιά σε μαγαζί, συγκεκριμένα στα Χανιά στο «Ακρωτήρι». Και θυμούμαι τότε και τους πρώτους συνεργάτες που είχα πάρει, ήταν ο Γιώργης ο Κουκάκης, στο λαούτο και το πάλι λαούτο ο Ψαρουδάκης ο Γιώργος. Από εκεί και πέρα ξεκίνησα σταδιακά σιγά - σιγά, σε κάποια οικογενειακά, βαφτίσεις, γάμους, μέχρι που πήγα φαντάρος, απολύθηκα και μπορώ να πω ότι ασχολήθηκα πιο ενεργά, πιο επαγγελματικά. Έγινε η πρώτη συνεργασία που ήτανε βέβαια με το Γιώργο τον Κουκάκη και τον Παντελή τον Κρασαδάκη...

Ερ. Με τον Γιώργο τον...;

Απ. Τον Γιώργο τον Κουκάκη, τον Παντελή τον Κρασαδάκη. Έχω γράψει και κάποιους δίσκους.

Ερ. Θα μας τα πείτε αυτά στη συνέχεια. Αλλά να μας πείτε λίγο πώς ήσασταν... πώς δεδήκατε με το όργανο, δηλαδή, εκείνα, τα πρώτα χρόνια. Εσείς γεννηθήκατε στη Γερμανία.

Απ. Ναι. Στη Γερμανία.

Ερ. Εκεί ο πατέρας σας έπαιζε καθόλου λύρα;

Απ. Έπαιζε, ναι. Έπαιζε και πηγαίναμε συγκεκριμένα, έτσι μου έχουνε μείνει κάποιες αναμνήσεις, γιατί ήμουν πάρα πολύ μικρός, που ερχότανε τότε οργανοπαίχτες εκεί πάνω, παίζανε σε κάποιες χοροσπερίδες και αυτά, όπως ο συχωρευμένος ο Θανάσης ο Σκορδαλός, ο Καρπουζάκης, δεν μπορώ να θυμούμαι ακριβώς, από , μου έχει πει ο πατέρας μου, έτσι; Και πηγαίναμε σε κάποιες χοροσπερίδες. Ο πατέρας μου που έπαιζε στο σπίτι βέβαια και σε κάποια έτσι σε οικογενειακά, στενά, τραπέζια, γλέντια διάφορα. Μέχρι που κατεβήκαμε το '81 εδώ.

Ερ. Ο πατέρας σας έχει κάποιους άλλους από πριν, από τον παππού ή αδέρφια;

Απ. Ναι, ο παππούς μου έπαιζε. Έπαιζαν τα αδέρφια του λύρα, όχι επαγγελματικά, ούτε και ο πατέρας μου, δεν ασχολήθηκε επαγγελματικά. Πιο πολύ έτσι σε παρέες, ο πατέρας μου μπορώ να πω ότι είχε παίξει και σε μερικά γλέντια.

Ερ. Τον καλούσανε, έτσι...;

Απ. Ναι, σε οικογενειακά γλέντια, και σε τέτοια, όχι τελείως επαγγελματικά σε κάποια γλέντια πάντως έπαιζε. Ο παππούς μου, από ό,τι ξέρω, 'παιζαν πιο πολύ στην παρέα. Υπήρχαν και κάποια ξαδέρφια του πατέρα μου που παίζαν και σε γλέντια γενικώς, και υπήρχαν εκεί γύρω από το Γαρύπα, που είπα...

Ερ. Από όπου κατάγεται ο πατέρας σας.

Απ. Ναι, από όπου κατάγεται ο πατέρας μου, ήτανε και δίπλα ένα μικρό χωριό ο Κρασούνας, που ήτανε εκεί πέρα τα σόγια του πατέρα μου.

Ερ. Ο πατέρας σας όταν πήγε στη Γερμανία ήτανε μεγάλος;

Απ. Ναι, όταν πήγε στη Γερμανία πήγε σε ηλικία είκοσι οχτώ με είκοσι εννιά χρονών.

Ερ. Οπότε είχε ακούσματα από το Μυλοπόταμο.

Απ. Ναι, ναι, είχε. Ήτανε δηλαδή σε σχετική ηλικία μεγάλος.

- Ερ. Από τη μητέρα, από τη πλευρά της μητέρας σας, από το σόι της μητέρας σας υπήρχανε μουσικοί;
- Απ. Όχι. Όχι. Δεν υπήρχανε, πέρα από κάποιους... Κοκολάκης, γιατί η μάνα μου στο πατρικό λέγεται Κοκολάκη, έπαιζε λαγούτο, που έπαιζε και με τον πατέρα μου, όχι επαγγελματικά. Αυτός είναι το μοναδικό που ξέρω εγώ από την πλευρά της μητέρας μου που ασχολούνταν με όργανο.
- Ερ. Τι ήταν, ξάδερφος;
- Απ. Ναι, ήτανε, αν θυμούμαι καλά, ήτανε πρώτος ξάδερφος του παππού μου, της μητέρας μου δηλαδή τον πατέρα...
- Ερ. Ναι. Και έπαιζε με τον γαμπρό σας πούμε, με τον πατέρα σας;
- Απ. Ναι, είχε τύχει να παίζουνε με τον πατέρα μου, σε κάποια γλέντια πολύ παλιότερα βέβαια, έτσι;
- Ερ. Τι έπαιζε λαγούτο;
- Απ. Ναι, έπαιζε λαγούτο.
- Ερ. Και ο πατέρας σας, ο παππούς του πατέρα σας, στο όνομα... ποιο ήταν το όνομά του;
- Απ. Ο παππούς μου;
- Ερ. Ο παππούς σας που έπαιζε και εκείνος.
- Απ. Που έπαιζε λύρα;
- Ερ. Ναι, που έπαιζε λύρα.
- Απ. Το όνομα του, πώς λεγότανε το μικρό του;
- Ερ. Ναι.
- Απ. Μιχάλης.
- Ερ. Μιχάλης κι εκείνος. Και τα αδέρφια του θείου σας, μου φαίνεται, είπατε; Όχι ο θείος του πατέρα σας...
- Απ. Ναι, ναι, δεν τα θυμούμαι ακριβώς τώρα τα ονόματα τα μικρά τους. Το επίθετο βέβαια ήτανε Γεωρβασάκης σε όλους, έτσι;
- Ερ. Έπαιζαν λύρα, έπαιζαν λαούτο;
- Απ. Λύρα, λύρα έπαιζαν. Όλοι ασχολούνταν με τη λύρα.
- Ερ. Ξεκινώντας τώρα εσείς, και ακούγοντας σας πούμε τον πατέρα σας, έτσι ως μικρό παιδί, σε ποιον θέλατε να μοιάσετε; Είχατε ως πρότυπο σας ποιον,

δηλαδή, όταν αρχίσατε να παίζετε λύρα, είχατε ως πρότυπό σας τον πατέρα σας, είχατε κάποιο άλλον λυράρη της περιοχής;

Απ. Πρότυπο πιστεύω ότι είναι τα ακούσματα. Το πρότυπο είναι τα ακούσματα, το πρώτο πράγμα που σου δημιουργεί έτσι από ό,τι θυμούμαι για να ξεκινήσεις. Είναι τα ακούσματα που παίρνεις, πιστεύω ότι σε μαγεύουν, έτσι; Και από εκεί και πέρα πλέον αρχίζεις και βλέπεις πρότυπα, δηλαδή, γιατί αν δεν σε μαγέψουν τα ακούσματα και είναι λογικό, πώς να πάρεις πρότυπο έτσι, σε κάτι! Από εκεί και πέρα έβλεπα τον πατέρα μου στα γλέντια, μ' άρεσε πολύ έτσι όπως έπαιζε και μετά πλέον όταν άρχισα πιο ενεργά, άρχιζα και έβλεπα από παλιές δισκογραφίες, από διάφορους, τους παλιούς.

Ερ. Τα πρώτα βήματα στη λύρα, έτσι πώς κουρδίζει, πως πιάνεται το δοξάρι...;

Απ. Ναι, αυτά μου τα έδειχνε ο πατέρας μου. Έβλεπα και... όταν βλέπεις βέβαια κάποιον από κοντά, βοηθάει, πιστεύω. Όταν το έχεις μέσα σου, γιατί η λύρα πιστεύω ότι είναι ένα όργανο δύσκολο σχετικά, αλλά αν δεν το έχεις και μέσα σου, πιστεύω ότι όσο και αν δουλέψεις δεν θα μπορέσεις να κάνεις κάτι ιδιαίτερα. Το πρώτο πράγμα είναι να το έχεις μέσα σου. Και από 'κει και πέρα χρειάζεται βέβαια πολλή δουλειά, έτσι! Πολλή δουλειά. Γιατί όσο δουλεύεις τόσο βλέπεις κάποια πράγματα στη πορεία που επέρχονται από τη δουλειά. Ναι μεν είναι έμφυτο, αλλά από 'κει και πέρα αν δεν δουλέψεις δεν κάνεις και τίποτα περισσότερο.

Ερ. Τώρα, όταν εσείς πιάσατε τη λύρα σε πόσα χρόνια βγάλατε γλέντι;

Απ. Είπα προ ολίγου ότι έπιασα λύρα γύρω στα δεκατέσσερά μου και στα δεκαέξι με δεκαέξι μισό πήγα στο πρώτο γλέντι, περίπου σε δυόμισι χρόνια. Δεν μπορώ βέβαια να πω... όπως είμαι σήμερα. Πήγα στο γλέντι καταρχήν με πάρα πολύ φόβο.

Ερ. Στο Ακρωτήρι πως έγινε η... σύνδεση;

Απ. Ναι. Είχα πάει... ναι, είχαμε οικογενειακές φιλίες και έχουμε βέβαια με τον Γιώργο τον Κουκάκη και αυτός από εκεί πέρα με πήρε και πήγαμε εκεί πέρα στα... και ξεκινήσαμε το πρώτο γλέντι.

Ερ. Η μητέρα σας πώς αντέδρασε, ας πούμε; Ήθελε να γίνετε μουσικός;

- Απ. Δεν είχα... όχι, δεν είχα πρόβλημα από κανενός, ούτε από τον πατέρα μου, ούτε από τη μητέρα μου.
- Ερ. Ένας μουσικός έχει πέραση στις γυναίκες;
- Απ. Πιστεύω πως και πέρα από μουσικός... γενικώς οι μουσικοί βέβαια, έτσι; Πέραση στις γυναίκες μπορούμε να το πούμε επειδή το... σε βλέπουνε περισσότερο πάνω στο πάλλο και ο κάθε άνθρωπος όταν κάνει κάτι και ασχολείται και είναι στο ευρύ κοινό λίγο γνωστός, υπάρχει αυτό, ο ενθουσιασμός μπορούμε να το πούμε, ειδικά ας το πούμε πέραση τέλος πάντων, πώς το λένε.
- Ερ. Όταν εσείς ήτανε να παντρευτείτε, πιστεύετε ότι από την πλευρά της συζύγου σας υπήρχανε έτσι φόβοι ότι, α! ο Μιχάλης είναι λυράρης και ενδεχομένως να ξενυχτάει και να πίνει...
- Απ. Όχι ιδιαίτερα. Είναι αυτό πιστεύω στο θέμα χαρακτήρα, έτσι, της γυναίκας απάνω. Αν και τα έχει δει στην πορεία προτού παντρευτούμε πώς είναι η δουλειά και πώς ακριβώς γίνεται, δηλαδή εκεί που είσαι θα έρθουνε και κοπέλες και θα σου δώσουνε και λουλούδια και θα χορέψουνε και όλα αυτά, είναι ένα μέρος της δουλειάς, έτσι; Δεν είχα προβλήματα ούτε αντιδράσεις ιδιαίτερες, μπορώ να πω.
- Ερ. Τώρα, είσαστε εσείς ένας νέος άνθρωπος, έτσι; Βλέπετε κάποιες διαφορές από τότε που ξεκινήσατε να παίζετε από τότε, απ' τα δεκάξι σας μέχρι σήμερα, δέκα χρόνια μετά, κάποιες αλλαγές στο ρεπερτόριο, σε αυτά που ζητάει ο κόσμος, στο τρόπο που γίνονται τα γλέντια;
- Απ. Ε! βέβαια... Καταρχήν πρώτα βέβαια να σας πω ότι από τα δεκάξι μέχρι σήμερα ακούω παλιές κάποιες ζωντανές ηχογραφήσεις έτσι από γλέντια και τέτοια. Καμία σχέση, έτσι; Όσο δουλεύεις τόσο προχωράς πολύ καλύτερα. Όταν ήμουνα δεκάξι χρονών, έπαιζα δύομισι χρόνια αυτή τη στιγμή φθάνω να παίζω περίπου από την ημέρα που ξεκίνησα γύρω στα δεκατρία με δεκατέσσερα χρόνια. Υπάρχει τεράστια διαφορά και στο ρεπερτόριο, αλλά και πάνω στη τεχνική. Αλλά και η τεχνική βέβαια και όλα αυτά δεν σταματούνε ποτέ. Όσο ζεις και όσο δουλεύεις τόσο βρίσκεις. Είναι σαν τους αριθμούς που είναι ατελείωτοι.

- Ερ. Ίσως δεν το διατύπωσα σωστά. Δεν εννοώ μόνο όσον αφορά τον εαυτό σας, γενικώς στα γλέντια υπάρχουν διαφορές;
- Απ. Υπάρχουν λόγω από κάποια κομμάτια που βγαίνουνε, όπως αλλάζει. Λογικό είναι να αλλάζει στο γλέντι απάνω και να μην μείνουμε στάσιμοι. Και κάπου εντάξει είναι καλό, κάποια άλλα πράγματα βέβαια, μπορούνε να επηρεάζουνε λίγο, αλλά έχουν αλλάξει πάρα πολλά πράγματα μέσα σε δέκα - δώδεκα χρόνια.
- Ερ. Εσείς προτιμάτε να παίζετε παλιούς σκοπούς ή δικούς σας;
- Απ. Γενικώς βέβαια οι παλιοί σκοποί είναι η βάση, δεν μπορούνε να πούμε τίποτα. Δεν γίνεται γλέντι χωρίς παλιούς σκοπούς καταρχήν. Δεν μπορείς να μην βάλεις τα παραδοσιακά γιατί είναι η παράδοσή μας, έτσι! Δεν μπορείς να κάνεις γλέντι χωρίς αυτά. Από 'κει πέρα παίζονται και κάποια καινούρια κομμάτια ή... λόγω ότι είναι από ζήτηση του κόσμου, κάποια.
- Ερ. Για παράδειγμα τώρα εσείς επαγγελματικά πού παίζετε; Σε ποιες, σε μουσικές σκηνές, σε μαγαζιά, σε τι;
- Απ. Γενικώς σε γάμους και βαφτίσεις, σε μαγαζιά που εμφανιζόμαστε κατά διαστήματα.
- Ερ. Ας πούμε, λέει ένας καταστηματοάρχης ότι «σε δέλω Γεωρβασάκη για τρεις μήνες, για μια σαιζόν»;
- Απ. Εδώ στην Κρήτη δεν γίνεται τόσο μακρύ το διάστημα, ειδικά εδώ το Ρέθυμνο π.χ. που είναι πιο μικρός νομός θα πάμε για δύο με τρεις βραδιές, αν είναι Ηράκλειο ή Χανιά μπορεί να πάμε για μια εβδομάδα, το πολύ δύο δεν πάει παραπάνω και γενικώς όλα τα συγροτήματα. Παίζουμε για τόσο διάστημα. Τώρα από 'κει και πέρα για να πάμε για μεγαλύτερο διάστημα πας Αθήνα που είναι τα μαγαζιά και λογικό δεν μπορείς να βγεις στην Αθήνα για δυο- τρεις βραδιές, έτσι; Βγαίνουμε, καθίζουμε για ένα διάστημα ενός μηνού, δεκαπέντε ημερών, ενάμισυ μήνα, ανάλογα την περίοδο και κατά πως μας βολεύει και μας.
- Ερ. Σε ποια μαγαζιά έχετε παίξει, δηλαδή διαχρονικά, να τα πάρουμε από παλιότερα.
- Απ. Είναι πάρα πολλά. Είναι σε όλη την Κρήτη, είναι σε Αθήνα σε πάρα πολλά μαγαζιά, εξωτερικό, τώρα δηλαδή για να τα πιάσω να τα λέω όλα

θα μας πάρει πάρα πολύ χρόνο και θα ξεχάσω και κάποια. Δεν υπάρχει περίπτωση.

Ερ. Όταν λέμε στην Κρήτη, στην Ανατολική Κρήτη έχει μαγαζιά τέτοια;

Απ. Ε... Ναι... Γενικώς όλη η Κρήτη έχει μαγαζιά. Έχει μαγαζιά και μιλάμε για μαγαζιά με βραδιές, έτσι; Γιατί αν είναι για μαγαζιά με γάμους που γίνονται μεγαλύτερες συνεστιάσεις είναι πιο λίγα και εκεί πέρα είναι μόνο για γάμους και βαφτίσεις, για στημένες δουλειές να το πούμε, έτσι.

Ερ. Σε ποια μαγαζιά στο Ηράκλειο θυμάστε να έχετε παίξει, ονόματα, έτσι δυο - τρία, τέσσερα ονόματα.

Απ. Είναι πάρα πολλά. Θυμούμαι παλιότερα... από το «Κάστρο», αυτή τη στιγμή δεν θυμούμαι αν υπάρχει. Στην «Αναγέννηση» είχα πάει κάποιο διάστημα, για βραδιές, έτσι; Τώρα για γάμους είναι...

Ερ. Όχι για γάμους, Για βραδιές.

Απ. Είναι κάποια άλλα μετά, μικρότερα, μαγαζιά. Θα σας γελάσω μπορώ να ξεχάω και τα ονόματά τους, για παλιότερα μιλάμε τώρα, έτσι; Όπως και στα Χανιά το ίδιο κάποια άλλα μαγαζιά, μικρότερα. Δηλαδή όταν λέμε μικρότερα... διακοσίων ατόμων, τριακοσίων ατόμων το πολύ που κάνουν βραδιές, ελεύθερα γλέντια για να 'ρθει να διασκεδάσει ο κόσμος.

Ερ. Στα Χανιά;

Απ. Στα Χανιά... τα «Λευκά Όρη», ένα μαγαζί νομίζω «Ζορμπάς», αν θυμούμαι καλά το λέγανε, «Αριάδνη».

Ερ. Εδώ στο Ρέθυμνο;

Απ. Εδώ στο Ρέθυμνο τώρα, πάλι, για παλιότερα μιλάμε ή για σήμερα; Γενικώς...

Ερ. Γενικά.

Απ. Ε...

Ερ. Παλιότερα ας πούμε πριν τέσσερα - πέντε χρόνια.

Απ. Και παλιότερα και σήμερα ακόμα περίπου τα ίδια υπάρχουν. Δεν έχουν αλλάξει ιδιαίτερα πράγματα στο Ρέθυμνο. Είναι ο «Ζυγός», το «Οινωδείον», ένα εδώ πιο κάτω που λέγεται «Σάντα-Μαρία», «Ντόγα», είναι κάποια μαγαζιά που είναι σε στιλ ταβέρνας τα οποία διοργανώνουν και βραδιές.

Τώρα τα ξεχνάω, είναι πάρα πολλά μαγαζιά που λειτουργούν σαν ταβέρνες και σταδιακά κάνουν και βραδιές.

Ερ. Στην Αθήνα έχετε παίξει σε μαγαζιά;

Απ. Στην Αθήνα ναι, και είναι μπορώ να πω και από παλιά τα μαγαζιά εκεί πέρα, γιατί είναι μαγαζιά μόνο που κάνουν βραδιές και παίρνουν κάποιους χορούς και γάμους βέβαια στην Αθήνα, αλλά εκεί επειδή δουλεύουν τα μαγαζιά... δουλεύουν διαφορετικά, καθημερινές. Από Τρίτη έως Κυριακή, ή από Τετάρτη έως Κυριακή, δουλεύουν περισσότερες μέρες και δουλεύουν και περισσότερο καιρό και καθίζουμε, όπως σας είπα, περισσότερο διάστημα, όπως σας είπα προηγουμένως. Έχω πάει πολλές φορές στο «Κρήτη», έχω πάει στο «Ζορμπά», στον «Ομαλό», κάποιο άλλο μαγαζί παλιότερα... «Κρι - Κρι» λέγονταν, τώρα θα είναι και κάποια άλλα μαγαζιά τα οποία τα ξεχνώ τώρα, πιο μικρά, σας λέω αυτά που έχω συνεργαστεί πιο στενά.

Ερ. Και πως γίνεται και σας καλάει ένα καταστηματάρχης;

Απ. Πώς γίνεται; Μας παίρνει τηλέφωνο...

Ερ. Σας παίρνει τηλέφωνο και ...

Απ. Μας παίρνει τηλέφωνο, επιλέγει πιστεύω τα συγκροτήματα που θέλει να βάλει ανά διαστήματα. Μιλάμε και κατά πόσο μας εβουλεύει και μας τη περίοδο που έχει αυτός γιατί ένα συγκρότημα δεν μένει κενό ποτέ το μαγαζί. Μιλάμε τώρα για τη Αθήνα πώς δουλεύουν γιατί εδώ είναι πολύ πιο απλά τα πράγματα και πολύ πιο εύκολα για να σε πάρει. Γιατί όταν σε πάρει εδώ πέρα και όπως είπαμε είναι για δυο - τρεις βραδιές, έστω και για μία βραδιά, μία εμφάνιση μόνο σε παίρνει, «πότε σας βουλεύει», ξέρω εγώ, «αυτή τη μέρα έχουμε κενό, και αν δεν έχουμε γάμο, δεν έχουμε» ξέρω 'γω «τίποτα βάρτιση ή κάτι τέτοιο» και «ερχόμαστε». Στην Αθήνα πάλι μιλούμε διαφορετικά και μιλούμε και για πιο μακρινό διάστημα, δηλαδή για Αθήνα π.χ. μπορούμε να μιλήσουμε δυο - τρεις μήνες πιο μπροστά, ανάλογα μπορούμε να μιλήσουμε κάνα δυο μήνες πριν ανάλογα την εποχή και την περίοδο και κανονίζουμε κάποια περίοδο εκεί που θα μας βουλεύει κι εμάς και έχει και κενό ο μαγαζάτορας, ο οποίος έχει κανονίσει τα συγκροτήματα, ε, και πάμε.

- Ερ. Σε άλλες περιοχές της Ελλάδας, έχετε παίξει;
- Απ. Ναι, έχουμε παίξει σε διάφορες περιοχές. Από Θεσσαλονίκη, Γιάννενα, Πάτρα, πολλά μέρη, θα ξεχάσω κάποιον. Εκεί βέβαια πιο πολύ για χορούς, έτσι, από συλλόγους. Από συλλόγους που υπάρχουν Συλλόγους Κρητών που υπάρχουν σε διάφορα μέρη της Ελλάδος και κάνουν... έχουν κάποιους ετήσιους χορούς που τους διοργανώνουν και έχουμε πάει...
- Ερ. Στο εξωτερικό;
- Απ. Στο εξωτερικό, έχω πάει Αμερική δυο φορές, μια φορά Αυστραλία.
- Ερ. Στην Αμερική σε ποιες πόλεις;
- Απ. Σε πάρα πολλές, ίσως να ξεχάσω και εκεί κάποιες. Έχω κάτσει και μέχρι και δύο μήνες και δύομισι μήνες, διάστημα και κάθε εβδομάδα είμαστε και σε άλλη πολιτεία. Δηλαδή πάλι είναι από την ομοσπονδία ή κάποιους συλλόγους που κάνουν χορούς και διοργανώνουν τους ετήσιους χορούς τους. Έχω ξεκινήσει από Νέα Υόρκη, να σας πω, μέχρι Καναδά που έχω πάει, Φλόριδα, Μοντέστο, Μαϊάμι, Λος Άντζελες, θα ξεχάσω και κάποιες περιοχές, είναι πάρα πολλές που έχουμε πάει γιατί όταν κάτσεις ένα μήνα και πηγαίνεις κάθε εβδομάδα και σε άλλη πόλη καταλαβαίνετε ότι είναι πάρα πολλές οι πολιτείες.
- Ερ. Στον Καναδά και πού αλλού, σε ποιες άλλες χώρες;
- Απ. Αυστραλία. Αυστραλία πήγαμε από την Ομοσπονδία που διοργανώνει κάποιους χορούς. Εκεί πήγαμε συγκεκριμένα σε τρεις πολιτείες. Είχαμε πάει στο Σίντνεϋ, Μπρίσμα και Μελβούρνη.
- Ερ. Και πάλι με συλλόγους;
- Απ. Ναι, από την Ομοσπονδία Κρητών, δηλαδή που έχει και την... γενικώς είναι μια επιτροπή που είναι για όλες τις πολιτείες της Αυστραλίας και επιλέγει αυτή το συγκρότημα που θέλει να φέρει και έχει κανονίσει χορούς κάθε εβδομάδα και σε κάθε πολιτεία ένα χορό, και κάνει κάποια επιλογή σε κάποιο συγκρότημα.
- Ερ. Η ομογένεια, ας πούμε.
- Απ. Ναι, η ομογένεια. Υπάρχει κάθε σύλλογος έχει και τον πρόεδρό του, αλλά από εκεί και πέρα πιο πάνω από αυτούς είναι η Ομοσπονδία η οποία είναι

για όλη την Αυστραλία των Κρητών που είναι σ' όλη την Αυστραλία και ασχολείται με όλα τα θέματα.

Ερ. Σ' αυτές τις χώρες του εξωτερικού, καταρχήν στην Ασία έχετε παίξει καθόλου;

Απ. Ασία, όχι.

Ερ. Γιατί, δεν υπάρχουν Κρητικοί σύλλογοι;

Απ. Δεν είναι τόσοι ενεργά, μπορώ να πω. Έχουν πάει κάποια άλλα συγκροτήματα πιστεύω, αλλά πολύ σπάνια. Παλιά όπως σας είπα και εγώ γεννήθηκα στην Γερμανία υπήρχαν οι πιο ενεργοί οι συλλόγοι. Σήμερα στην Γερμανία όπως έχω ακούσει, αν γίνει κάποιος χορός κι αυτός μπορεί να γίνει στα τέσσερα - πέντε χρόνια μία φορά. Δηλαδή έχουν αδρανήσει πολύ εκείνες οι περιοχές. Εκεί που είναι πιο ενεργά δηλαδή σαν χώρες είναι η Αμερική και η Αυστραλία.

Ερ. Στην Ευρώπη;

Απ. Και στην Ευρώπη, αυτό που έλεγα προ ολίγου. Για Γερμανία, γενικώς, τώρα δεν ξέρω. Εγώ δεν έχω πάει.

Ερ. Σε αυτές τις χώρες πουν έχετε παίξει εκτός Ελλάδας, έχετε πάει για χοροεσπερίδες ή έχετε παίξει σε στιλ συναυλιακό, ας πούμε;

Απ. Όχι, είναι χοροεσπερίδες. Παίζουμε και βέβαια ακουστικό πρόγραμμα αλλά από 'κει και πέρα γίνεται γλέντι κανονικό, όπως γίνεται και εδώ πέρα, έτσι; Με χορευτικά συγκροτήματα με τον κόσμο να συμμετέχει πολύ ενεργά στο γλέντι πάνω.

Ερ. Βλέπετε διαφορές στον τρόπο που γλεντίζει εδώ ο κρητικός από τον τρόπο που γλεντάει η ομογένεια;

Απ. Υπάρχουν κάποιες διαφορές. Βέβαια. Αλλιώς είναι όταν έχεις όπως είμαστε εδώ πέρα που ο κόσμος το έχει κάθε μέρα στα αυτιά του. Τη μουσική τα γλέντια είναι οι υποχρεώσεις που είναι στους γάμους κάθε μέρα και σε κάποιο ελεύθερο γλέντι δυσκολεύεται να πάει όταν είσαι δυο και τρεις μέρες καλεσμένος σε γάμους και από δω και από 'κει, ενώ εκεί πάνω περιμένουν τουλάχιστον μια φορά το χρόνο, δυο φορές το χρόνο να διοργανώσουν χορούς για να ακούσουν μουσική και να γλεντήσουν.

- Ερ. Εσείς διαφοροποιείτε κάτι στο παίξιμό σας, όταν παίζετε εδώ και όταν παίζετε, ας πούμε, στην Αμερική;
- Απ. Δεν μπορώ να το πω αυτό, ότι διαφοροποιούμε κάτι.
- Ερ. Ξέρετε δηλαδή ότι η ομογένεια φερ' ειπείν θα ευχαριστηθεί περισσότερο αν παίζετε...
- Απ. Α! Κάποια άλλα διαφορετικά κομμάτια;
- Ερ. Κάποια διαφορετικά κομμάτια;
- Απ. Γενικώς, τους τραβούνε και λογικό είναι βέβαια να παίζω όλα τα παλιά ακούσματα, αλλά είναι ό,τι κομμάτια είναι στην επικαιρότητα τα ζητάνε γενικώς, και εκεί και εδώ.
- Ερ. Θέλουν μήπως κάτι πιο εξεζητημένο, κάποιο ύφος...
- Απ. Όχι πιστεύω γενικώς πέρα από το παίξιμο είναι ό,τι έχει ο καθένας δηλαδή δεν μπορείς ν' αλλάξεις κάτι στο παίξιμο σου. Αλλά από 'κει και πέρα είναι κάποια κομμάτια που μπορεί να στα ζητήξουνε, έτσι να στα παραγγείλουνε, εντάξει θα τους τα παίξουμε, έτσι; Από 'κει και πέρα παίζουμε ό,τι άλλο έχουμε στο πρόγραμμά μας και κλασικά: συρτά, μαλεβιζιώτη, σούστα, νησιώτικα βέβαια και καλαματιανά που είναι πολύ ενεργά και ό,τι άλλο ζητήξει ο κόσμος.
- Ερ. Εκεί υπάρχει χαρτούρα, δηλαδή η παραγγελιά;
- Απ. Ναι, αυτό είναι έδιμο, γενικώς. Υπάρχει. Εκεί βέβαια δουλεύουμε και κάπως διαφορετικά, με συμφωνίες που κάνουμε από 'δω πέρα και βέβαια υπάρχει όμως και η χαρτούρα.
- Ερ. Εσείς που... να το πω έτσι, σε εισαγωγικά «πού φτιάχνεστε καλύτερα»; Να παίζετε εδώ; Πού νιώθετε καλύτερα; Να παίζετε εδώ ή στο εξωτερικό;
- Απ. Γενικώς το κάθε γλέντι δεν μπορείς να πεις που «φτιάχνομαι» καλύτερα. Το κάθε γλέντι είναι την ώρα που κάθεσαι πάνω πιστεύω πώς θα σου βγει. Πώς θα βγει η ψυχολογία σου εκείνη τη στιγμή. Μπορεί να γίνει κάποιο γλέντι εδώ πέρα και να γίνει πάρα πολύ καλό και... ψυχολογικά για σένα έτσι; Και πάνω να μην είναι τόσο ή το αντίθετο. Αυτό δεν μπορείς να το ξέρεις. Από τη στιγμή που βγαίνεις πάνω πρέπει καταρχήν να τα ξεχνάς όλα και από 'κει και πέρα η ψυχολογία επέρχεται πάνω στο γλέντι.

Δηλαδή και η διάθεση και ανάλογα τον κόσμο, ανάλογα την διάθεση που υπάρχει στο κοινό όλα αυτά μετράνε πάρα πολύ.

Ερ. Με ποιο σχήμα παίζετε; Δηλαδή είπατε ότι έχετε παίζει στο Ηράκλειο στο Χανιά στο Ρέθυμνο, σε μαγαζιά, όταν πάτε όχι για γάμους, ας αφήσουμε τους γάμους προς το παρόν, όταν παίζετε σε καταστήματα ή όταν πηγαίνετε στο εξωτερικό, αλλάζετε κάτι στο σχήμα;

Απ. Όχι, απλώς στο εξωτερικό μπορούμε να πάμε, μπορώ να πω, λιγότερα όργανα. Εδώ πέρα συνήθως η εμφάνισή μας... αυτή τη στιγμή είναι με πέντε όργανα.

Ερ. Ποιο είναι το σχήμα σας τώρα;

Απ. Το τρέχον σχήμα είναι δύο λαγούτα, εγώ που είμαι στη λύρα, μία κιθάρα και κρουστά.

Ερ. Τι κρουστά βάζετε;

Απ. Τουμπερλέκι, νταούλι. Εναλλάξ, ανάλογα στο κάθε κομμάτι τι είναι να παιχτεί και τι ταιριάζει στο καθένα. Αυτά τα όργανα. Όταν πάμε όμως εξωτερικό, είμαστε λιγότερα άτομα. Τραγουδιστής εγώ και κάποιο λαγούτο, έτσι, τρία άτομα μπορώ να πω ότι πάμε, δηλαδή δυο λαγούτα και η λύρα. Κι αυτό είναι καθαρά για λόγους οικονομικούς παράγοντες και από θέμα ότι δεν σου κάνουν εύκολα πέντε άτομα εισιτήριο για να πας και διαμονές κι όλα αυτά και να γυρίσεις και για να καλυφτούνε πέντε άτομα οικονομικά όταν πας εξωτερικό θα είναι πιο δύσκολο.

Ερ. Εσείς πώς νιώθετε καλύτερα όταν έχετε τρία άτομα σχήμα ή όταν είσαστε πέντε;

Απ. Λογικό με περισσότερα άτομα, στο σύνολο. Λογικό. Σε βοηθάει και σε θέμα ακουστικής επάνω βέβαια είναι πάρα πολύ καλύτερο αλλά... βοηθάει και πάρα πολύ στο παίξιμο.

Ερ. Ο πατέρας σας όταν έπαιζε, με τι έπαιζε, με τι συνοδεία;

Απ. Παλιά ο πατέρας μου έπαιζε με ένα λαγούτο. Ακόμα οι παλιότεροι οι περισσότεροι παίζανε... παίζανε μ' ένα λαγούτο. Από κει και πέρα ή έστω με δύο λαγούτα, έτσι; Μπορώ να πω ότι μετά από κάποια χρόνια και μετά άρχισαν και έμπαιναν περισσότερα όργανα. Μπήκε η κιθάρα, μπήκαν κάποια κρουστά και δεν ξέρουμε και πώς θα συνεχίσουμε και πώς θα

τραβήξει. Είναι δηλαδή στο θέμα κόσμος και στο θέμα ότι τι ζητάει ο κόσμος. Σήμερα πιστεύω για να πας στην σημερινή εποχή να παίζεις με ένα λαγούτο και μια λύρα, γλέντι δεν θα γίνει. Λόγω ότι ο κόσμος από κάτω... ναι, το ζητάει και θα είναι και φτωχή η μουσική όπως θα ακουστεί η μουσική όπως θα ακουστεί απάνω.

Ερ. Ο θείος του πατέρας σας θυμάστε με τι όργανο ασχολιόταν, τι όργανο έπαιζε;

Απ. Όλοι αυτοί οι παλιοί παίζανε με ένα λαγούτο, ένα λαγούτο και μια λύρα, άντε να παίζανε το πολύ δύο λαγούτα και μια λύρα.

Ερ. Είπατε προηγουμένως ότι παίζετε και μαντολίνο. Το μαντολίνο γιατί το πιάσατε;

Απ. Το μαντολίνο γενικώς έχει... είναι οι ίδιες νότες της λύρας, μπορώ να πω, έτσι; Η μόνη διαφορά που υπάρχει πάνω είναι η διαφορά της μπέννας. Από 'κει πέρα είχα πάρει ένα μαντολίνο στο σπίτι, μ' άρεσε, ήταν κάτι πολύ εύκολο, ξέρω 'γω, όταν έπαιζα λύρα να ασχοληθώ. Δεν το βγάνω ιδιαίτερα στα γλέντια μπορώ να πω, πιο πολύ για το σπίτι και έτσι για κάποιες στιγμές που το θέλω και μ' αρέσει.

Ερ. Ο κόσμος έτσι στα γλέντια ζητάει μαντολίνο;

Απ. Γενικώς ό,τι του δώσεις περισσότερο ζητάει. Αν το δει και το βγάλεις δεν θα πει όχι. (Γελάει). Από κει και πέρα ζητάει κομμάτια. Τώρα το πώς θα του τα παίζεις, μπορεί να του τα παίζεις και μόνο με λαγούτο, έτσι; Δεν έχει ιδιαίτερη προτίμηση, το θέμα είναι τι θα προβάλεις στον κόσμο.

Ερ. Πώς γίνεται τώρα η παραγγελιά, ας πούμε. Τι κάνετε; Κρατάτε τη σειρά, έρχεται ο καθένας και σας λέει τι θέλει;

Απ. Αν είναι σε γάμους ή βαφτίσεις, γενικότερα στους γάμους που μαζεύεται πάρα πολύ κόσμος, λογικό είναι να κρατούμε τις παραγγελιές για να πηγαίνουμε και με τη σειρά, γιατί δεν γίνεται αλλιώς, διαφορετικά. Αλλά όταν είναι γλέντι και είναι μικρότερος ο κόσμος πάλι κρατάμε βέβαια σειρά, αυτό είναι πιο εύκολα τα πράγματα εκεί πέρα. Γιατί συνήθως στο γάμο είναι η παράδοση να χορέψουν τη νύφη που θέλει ο άλλος για την υποχρέωσή του έτσι να φανεί στο γλέντι και θέλουν όλοι να χορέψουν πολύ γρήγορα να χορέψουν. Μετά το χορό της νύφης, μετά τον χορό του

κουμπάρου, τους βλέπεις τους περισσότερους να χορέψουν και πέφτουν μαζεμένες. Ε, στο ελεύθερο γλέντι επειδή έρχεται και ο κόσμος πλέον μπορώ να πω αργά, δηλαδή δώδεκα, μία, δύο, τρεις η ώρα βλέπεις και έρχονται παρέες, έτσι; Είναι πολύ πιο εύκολα τα πράγματα μπορώ να πω στις παραγγελιές επάνω, δεν είναι τόσο πιεσμένα όσο είναι σε κάποιο γάμο, σε κάποια βάφτιση.

Ερ. Ας πούμε σήμερα ο γάμος, στο γλέντι, στο Ρέθυμνο ή σε άλλη περιοχή, δεν ξέρω, του νομού Ρεθύμνης, πώς γίνεται; Στολίζουν τη νύφη με λύρα, με μαντινάδες και λύρα;

Απ. Ναι, γίνονται ακόμα γάμοι πάρα πολλοί που θέλουν να πάρουν τη νύφη από το σπίτι να την πάμε με τη λύρα στην εκκλησία.

Ερ. Εσάς σας φωνάζουνε, κάνετε έτσι στο στόλισμα παίζετε, μαντινάδες λέτε;

Απ. Ναι, ναι. Όταν πας στο σπίτι και πας να πάρεις τη νύφη να την πας στην εκκλησία, από το χωριό δηλαδή όταν αυτό... λογικό είναι ότι λέμε στο δρόμο μαντινάδες που πηγαίνουμε τη νύφη, παραδοσιακές και...

Ερ. Μέσα στο Ρέθυμνο, στην πόλη του Ρεθύμνου;

Απ. Έχει γίνει, αλλά πιο σπάνια μπορώ να πω. Πιο σπάνια. Αλλά ειδικά όταν κάποιος θέλει να κάνει έτσι παραδοσιακά τελείως, είναι στο χωριό. Βοηθάει και ο δρόμος που είναι πιο κοντινά η εκκλησία. Εδώ τώρα στο Ρέθυμνο έχουν γίνει σταδιακά, βέβαια είναι πιο δύσκολο, πού να πάρεις τώρα τον άλλον στο σπίτι να τον πας στην εκκλησία μπορεί να είναι και μακριά, μπορεί να είναι και απόσταση και 5 χλμ.

Ερ. Γίνεται συμφωνία με το γαμπρό, με τον πατέρα της νύφης, πώς γίνεται η συμφωνία;

Απ. Για τί θέμα;

Ερ. Γιατί την πληρωμή, ας πούμε, πόσα θα πάρει ο λυράρης;

Απ. Συνήθως, εδώ πέρα ξέρουμε την παράδοση ότι είναι η χαρτούρα. Αλλά από 'κει και πέρα σταδιακά γίνονται ανάλογα τα άτομα, ανάλογα πόσοι είναι γίνονται και κάποιες συμφωνίες.

Ερ. Με τον γαμπρό, με τον πατέρα της νύφης;

Απ. Με τον γαμπρό, με το συγκεκριμένο άτομο που θα σε πάρει τηλέφωνο και θα κλείσετε τη συμφωνία.

- Ερ. Όταν πηγαίνετε τη νύφη στην εκκλησία τι παίζετε;
- Απ. Κάποιο παραδοσιακό τραγούδι ή συνήθως το περισσότερο που παίζουμε είναι κοντυλιές, πεντοζάλια που είναι πιο εύκολο να πεις κάποιες μαντινάδες είναι πιο εύχαρο ή κάποιο τραγούδι του γάμου, αλλά συνήθως το περισσότερο είναι πεντοζάλια και...
- Ερ. Τι υπάρχουν τραγούδια ειδικά του γάμου;
- Απ. Γενικώς υπάρχουν. Και το Σήμερα γάμος γίνεται, Πρόβαλε μάνα του γαμπρού, έτσι, και κάποια άλλα ριζίτικα που έχουν γραφτεί σταδιακά και τα λέμε στους γάμους.
- Ερ. Στο στόλισμα, ας πούμε, του κρεβατιού κάνουνε τίποτα με λύρα; Την Πέμπτη στα προυκιά;
- Απ. Ναι... Κάποιες άλλες μέρες, πριν το γάμο λέτε, ε; Ναι, κάνουν και πρόγαμους που μπορώ να πω ότι γίνεται γλέντι, δηλαδή πολλές φορές πάμε και με τα μηχανήματα κανονικά και στελιώνουμε και είναι όλα... είναι άλλη μια βραδιά μπορώ να το πω έτσι.
- Ερ. Αυτή η βραδιά πότε είναι, μία μέρα πριν, δύο μέρες πριν, συνήθως γιατί δεν προλαβαίνουνε. Το περισσότερο που γίνεται είναι δυο μέρες με τρεις πριν, γιατί λογικό είναι όταν υπάρχει ο ίδιος κόσμος την μια βραδιά και την άλλη θα είναι πάλι στο γάμο ε, θα είναι πολύ ταλαιπωρημένος ο κόσμος και όταν ξενυχτάς και πας 06:00 – 07:00 ώρα το πρωί και μπορώ να πω ότι γίνεται ακόμα και... διασκεδάζει περισσότερο ο κόσμος στο πρόγαμο, όταν γίνεται. Δεν γίνεται βέβαια πάντα, αλλά όταν γίνει.
- Ερ. Υπάρχει κάποια σειρά σκοπών που παίζετε στον πρόγαμο;
- Απ. Όχι, όχι. Είναι τα ίδια κομμάτια και αυτά ό,τι παίζουμε, ό,τι ρεπερτόριο έχουμε σε κάθε γλέντι.
- Ερ. Το γλέντι ας πούμε πώς ξεκινάει;
- Απ. Σε ένα γάμο;
- Ερ. Ναι.
- Απ. Σε ένα γάμο θα ξεκινήσει με τα τραγούδια τα παραδοσιακά που είπαμε προ ολίγου, από 'κει και πέρα είναι ο παραδοσιακός χορός που χορεύουνε τη νύφη.
- Ερ. Και τι είναι αυτό;

- Απ. Είναι ο χορός της νύφης που λέμε. Συρτός είναι.
- Ερ. Σε συρτό προσπαθούμε να χορέψουμε τη νύφη όλοι;
- Απ. Συνήθως οι συγγενείς και όλοι οι φίλοι και όσοι θέλουν. Χορεύει ένας - ένας μπροστά, τον εκόβει ο προηγούμενος και πάει λέγοντας. Λογικό κάποια στιγμή όταν δούμε ότι δεν υπάρχει άλλος, σταματάμε.
- Ερ. Και ο καδένας που χορεύει ρίχνει στα όργανα χαρτούρα;
- Απ. Ναι. Ναι.
- Ερ. Πρώτος ποιος χορεύει τη νύφη;
- Απ. Συνήθως όταν ξεκινάνε και σηκώνονται στην πίστα ο κουμπάρος, ο γαμπρός και μετά ξεκινούν από τους γονείς, αδέρφια, ξαδέρφια και πάει λέγοντας. Τώρα αν πάει και κάποιος άλλος βέβαια δεν θα του πούνε και όχι, εντάξει;
- Ερ. Χορός της νύφης γίνεται έξω από την εκκλησία μετά από την στέψη;
- Απ. Τα τελευταία χρόνια μπορώ να πω πολύ σπάνια.
- Ερ. Σας έχει τύχει τα τελευταία χρόνια να ζητήσουνε;
- Απ. Τα τελευταία χρόνια, έχει τύχει, αλλά μπορώ να πω πολύ πιο σπάνια. Μπορεί να πάμε τη νύφη μέχρι την εκκλησία, όπως είπα και προ ολίγου και ακόμα γίνεται και σήμερα μπορώ να πω, λίγο ενεργά όχι σε όλους τους γάμους, αλλά ο χορός της νύφης έξω από την εκκλησία μπορώ να πω ότι έχει σταματήσει, δηλαδή γίνεται πάρα πολύ σπάνια στην σημερινή εποχή.
- Ερ. Πριν από δέκα χρόνια θυμάστε τι γινότανε;
- Απ. Γινότανε πιο ενεργά και ακόμα πιο παλιότερα πολύ πιο ενεργά. Παλιότερα ήτανε καθιερωμένο, μπορώ να πω.
- Ερ. Τι παίζανε εκεί;
- Απ. Παίζανε συνήθως ... γινότανε ο χορός της νύφης εκεί πέρα, συγκεκριμένα.
- Ερ. Υπήρχε ειδικός σκοπός ή υπήρχε...
- Απ. Όχι, συρτά. Συρτά παίζανε συνήθως. Χόρευαν τη νύφη όσοι ήθελαν ακριβώς όπως γίνεται σήμερα στο κέντρο, παλιότερα στην εκκλησία απ' έξω.
- Ερ. Εσείς πιο συρτό επιλέγετε για να κάνετε στο γλέντι το χορό της νύφης;
- Απ. Είναι πάρα πολλά. Δεν παίζουμε ένα συρτό. Θα ξεκινήσουμε από τον Πρώτο συρτό που λέμε γενικώς και μπορεί να καταλήξουμε δεν ξέρω και

‘γω πού. Είναι πάρα πολλά συρτά. Ότι μας έρθει, δεν έχουμε κάποιο πρόγραμμα, δεν είμαστε στάνταρ πάνω όταν βγούμε. Δουλεύουμε πιο πολύ εγκεφαλικά, ούτε με παρτιτούρες ούτε με όπως δουλεύουνε κάποιες άλλες ορχήστρες. Δουλεύουμε τελείως εγκεφαλικά, ό,τι μας έρθει, ό,τι μας κάνει κέφι, όπως θα μας βγει εκείνη την στιγμή.

Ερ. Όταν ξεκινάτε ας πούμε τον *Πρώτο*, βλέπετε ο κόσμος ότι το ζητάει ή ευχαριστείται καλύτερα με ένα συρτό του Σκορδαλού, για παράδειγμα;

Απ. Γενικώς ό,τι θέλουμε, ό,τι θέλει ο καθένας. Άλλος μπορεί να του αρέσει ένα κομμάτι και να ευχαριστείται με αυτό, δεν είναι από πού ξεκινούμε.

Ερ. Στο χορό της νύφης εσείς ποιο βάζετε πρώτο - πρώτο;

Απ. Είναι ο *Πρώτο συρτός*, ναι, τις περισσότερες φορές, το 99,9% μπορώ να πω. Ξεκινούμε απ’ αυτό..., ε.

Ερ. Και μέχρι να την χορέψουνε τη νύφη όλοι παίζετε μια σειρά συρτά ή κόβετε και σταματάτε;

Απ. Όχι δεν σταματάμε ποτέ. Σταματάμε όταν χορεύει και ο τελευταίος και παίρνει και το μαντήλι, που λέμε.

Ερ. Τώρα να περάσουμε σε κάτι άλλο. Εσείς βγάζετε δικούς σας σκοπούς;

Απ. Ναι. Έχω γράψει τρεις... έχω τρεις δισκογραφίες.

Ερ. Θέλετε να μας πείτε τα ονόματα των δίσκων;

Απ. Ναι. Ο πρώτος δίσκος ήτανε το... γύρω στο ‘99 με 2000, ήτανε ο τίτλος, «*Παρελθόν και παρόν*», με τον Παντελή τον Κρασαδάκη. Δεύτερος δίσκος ήτανε...

Ερ. Συγγνώμη που διακόπτω, εκεί είχατε πέντε όργανα;

Απ. Στον πρώτο δίσκο; Ναι. Ήτανε λαγούτο, κιθάρα, και μπάσο, αν θυμώμαι καλά, γιατί δεν... Στη δισκογραφία μπορούμε να βάλουμε ό,τι όργανα θέλουμε, ανάλογα τη ενορχήστρωση σε κάθε κομμάτι, ανάλογα τι μας ταιριάζει.

Ερ. Κρουστά είχατε;

Απ. Όχι στην πρώτη δισκογραφία. Ούτε στην δεύτερη.

Ερ. Και τι σκοπούς παίζατε στην πρώτη δισκογραφία;

Απ. Στην πρώτη δισκογραφία γράψαμε κάποια παλιά κλασικά κομμάτια και γράψαμε και κάποια καινούρια. Είχαμε γράψει τότε ο Παντελής ο

Κρασαδάκης είχε συνεργαστεί, είχε πολλά χρόνια συνεργασία με τον Λεωνίδα τον Κλάδο. Είχανε γράψει και πάρα πολλές επιτυχίες μαζί. Κάναμε κάποιες εκτελέσεις, επανεκτελέσεις που είχανε γράψει μαζί με τον Λεωνίδα τον Κλάδο και μερικά καινούρια. Μετά έγινε κάποια δεύτερη δισκογραφία, γύρω στο 2001, μετά έναν χρόνο, ενάμισυ περίπου και τίτλος «Αντάμωση». Και ήτανε με τον Παντελή τον Κρασαδάκη πάλι, τον Νίκο τον Μανιά. Εκεί γράφτηκαν, μπορώ να πω, σχεδόν όλα καινούρια τα κομμάτια.

Ερ. Και η τρίτη;

Απ. Και η τρίτη είναι με τον Ηλία τον Σαββάκη. Είναι ο τίτλος «Θα φύγω», έχει κυκλοφορήσει τώρα περίπου ενάμισι με δύο χρόνια.

Ερ. Και βάλατε πάλι δικούς σας σκοπούς μέσα;

Απ. Ναι, μπήκαν μια σειρά κοντυλιές βάλαμε μόνο κλασικά και από ‘κει πέρα τα άλλα ήτανε καινούρια.

Ερ. Όταν τώρα παίζετε με δύο λαούτα, υπάρχει συγκεκριμένος ρόλος για καθένα από αυτά, δηλαδή το ένα κρατάει το μπάσο και το άλλο παίζει τη μελωδία;

Απ. Βέβαια, λογικό να υπάρχει αυτό.... Δύο λαούτα πιστεύω όταν παίζουν νότες, μπορώ να το πω έτσι, ότι λασπούν εκεί πάνω. Δεν θα βγει σωστά, γιατί είναι συνοδευτικά όργανα πλέον. Δηλαδή το πρώτο όργανο είναι η λύρα και από ‘κει και πέρα είναι συνοδευτικά όργανα τα λαγούτα. Το πρώτο λαγούτο θα παίζει νότες και ο άλλος με κάποια ακκόρντα, με μπάσα, ανάλογα. Είναι η κιθάρα που βοηθάει και αυτή στο μπάσο... Είναι τα υπόλοιπα συνοδευτικά όργανα.

Ερ. Το καλό... το πριμαδόρικο ας πούμε, λαούτο κάθεται σε συγκεκριμένη θέση σε σχέση με τη λύρα;

Απ. Όχι, ακριβώς. Υπάρχουν έτσι από το παλιότερα μπορώ να πω, ότι ο αριστερός, και καλά όταν κάθεται από την αριστερή μεριά ο λαουτιέρης, είναι το πρώτο λαγούτο, αλλά από ‘κει και πέρα αυτά είναι, πιστεύω, περιττά. Το κάθε όργανο, ο κάθε οργανοπαίκτης δηλαδή που θα κάτσει και υπάρχει διαφορά σε κλάση παιξίματος, όπου κι αν κάτσει νομίζω ότι φαίνεται, έτσι;

- Ερ. Το νταούλι ας πούμε ή το τουμπελέκι κάθεται στην αριστερή πλευρά ή δεξιά, ή αριστερά;
- Απ. Δεν... Καθένας όπως βολεύεται. Πολλές φορές ανάλογα το πάλκο πώς μας βολεύει, αλλά κάποιος μπορεί να το έχει τέρμα δεξιά μεριά, κάποιος άλλος να το έχει τέρμα αριστερά, δεν έχει σχέση αυτό.
- Ερ. Εσείς τι κάνετε;
- Απ. Συνήθως πως καθόμαστε; Κάθεται τέρμα δεξιά, δίπλα μου κάθεται η κιθάρα, πιο δεξιά, αριστερά κάθεται το λαούτο και ο τραγουδιστής πιο αριστερά ακόμα. Για να είναι και πιο ομοιόμορφο το σχήμα, έτσι; Δηλαδή αφού είμαστε πέντε άτομα, δύο συνοδευτικά όργανα είναι από τη μια μεριά και δύο από την άλλη. Να είναι έτσι σαν εμφάνιση πιο όμορφο, αλλά από 'κει και πέρα είναι όλα σχετικά, όπως θέλεις μπορείς να κάτσεις και όπως θέλεις μπορείς να...
- Ερ. Το νταούλι σε ποιους σκοπούς το προτιμάτε;
- Απ. Συνήθως στο μαλεβιζιώτη, σε κάποια πεντοζάλια, σούστα που πάει... παλιότερα μπορούμε να πούμε από τα πρώτα συνοδευτικά όργανα της λύρας ήταν το νταούλι, έτσι;
- Ερ. Στον Μυλοπόταμο είχε νταούλι παλιά;
- Απ. Αυτό δεν μπορώ να το θυμάμαι, γιατί ήμουν μικρός σε ηλικία...
- Ερ. Από αυτά που ακούγατε από τον παππού, από τον πατέρα;
- Απ. Παλιότερα όταν λέμε ότι από τα πρώτα συνοδευτικά, όργανα ήτανε το νταούλι στη λύρα, λογικό να υπήρχε σε όλη τη Κρήτη, στην ευρύτερη Κρήτη, παντού, έτσι; Έτσι πιστεύω, τώρα δεν είμαι και ακριβώς γνώστη γιατί δεν τα πρόλαβα αυτά, δεν ξέρω.
- Ερ. Το τουμπελέκι και το νταούλι το χρησιμοποιούνε κι άλλοι νέοι λυράρηδες;
- Απ. Τη σημερινή εποχή μπορώ να πω ότι το 60- 70% ίσως και παραπάνω χρησιμοποιείται σήμερα στα γλέντια. Έχει μπει πλέον ενεργά.
- Ερ. Σε κοντυλιές βάζετε κρουστό;
- Απ. Ανάλογα, ανάλογα τι κοντυλιές θα παίζουμε. Το νταούλι όταν κάθεται κάποιο όργανο εκεί πάνω, παίζει σε όλα τα κομμάτια, σ' όλη τη βραδιά.
- Ερ. Όταν ξεκινάτε να παίζετε σε ένα γλέντι, βάζετε πρώτα σκοπούς καρδιστικούς ή άλλα τραγούδια;

- Απ. Όταν είναι ελεύθερο το γλέντι;
- Ερ. Ναι.
- Απ. Όταν είναι ελεύθερο το γλέντι, ναι. Θα ξεκινήσουμε από κάποια κομμάτια ακουστικά να είναι χωρίς τραγούδι στην αρχή, αναλόγως πώς ξεκινούμε. Τι κόσμος έχει μπει, γιατί παίζει σημασία, έτσι; Δηλαδή πόσος κόσμος έχει μπει μέσα στο γλέντι.
- Ερ. Αν έχετε λίγο κόσμο και περιμένετε ότι θα έρθουν και άλλοι...
- Απ. Παίζουμε πιο ακουστικά, αυτό θέλω να πω, χωρίς τραγούδι, πιο μαλακά. Όταν μπει... και ξεκινήσει ένα γλέντι σαράντα – πενήντα άτομα ξεκινάς πιο μαλακά. Αν ξεκινήσει μια βραδιά και έχει στο μαγαζί εκατό –εκατόν πενήντα άτομα θα το προχωρήσεις λίγο πιο γρήγορα μπορώ να πω, πιο... το γλέντι. Και αναλόγως είναι και η διάθεση βέβαια και πώς θα σου πάει γενικώς η βραδιά.
- Ερ. Ακουστικά όταν λέμε, ας πούμε, Ερωτόκριτο βάζετε στην αρχή;
- Απ. Άλλες και άλλες. Δεν έχουμε κάποια στάνταρ, που μπορούμε να πούμε ότι ξεκινούμε σε αυτό το κομμάτι και πηγαίνουμε σε αυτό. Είναι πώς θα μας έρθει εκείνη τη βραδιά. Μπαίνει και ο Ερωτόκριτος πολλές φορές σε βραδιά απάνω, αλλά από εκεί και πέρα είναι... μπορεί να ξεκινήσουμε από κάποια έντεχνα κομμάτια, μπορεί να ξεκινήσουμε από κάποια τραγούδια, μπορεί από χίλια δυο. Δεν είναι κάτι στάνταρ που θα πούμε ότι θα ξεκινήσουμε και θα βγούμε και θα πούμε αυτό. Όταν βγαίνουμε εκεί πάνω λέμε πάμε από αυτό, ξέρω εγώ, ξεκινάμε από αυτό και όπως μας πάει και προχωρήσει η βραδιά, όπως δούμε την διάθεση του κόσμου πώς βλέπουμε και εμείς.
- Ερ. Μανέδες έτσι παίζετε, σε ταμπαχανιώτικα;
- Απ. Ναι, γενικώς τα πάντα. Όταν ασχολείσαι πιστεύω επαγγελματικά πρέπει να παίζεις τα περισσότερα, αν όχι δηλαδή σχεδόν όλα, τα περισσότερα και ειδικά αυτά που είναι πιο αρεστά στον κόσμο.
- Ερ. Ρεπερτόριο ελαφρολαϊκό ας το πω έτσι, παίζει η λύρα;
- Απ. Ε... Δεν παίζει. Τι πιστεύω; Το κάθε όργανο μπορεί να παίζει ό,τι θέλει, ό,τι θέλει. Δεν θα βγει βέβαια το ηχώχρωμα που θα βγει, άμα παίζει κάποιο λαϊκό κομμάτι να το πω έτσι με τη λύρα να βγει το ηχώχρωμα που θα βγει από το μπουζούκι που είναι το πρώτο όργανο στα λαϊκά αλλά από εκεί και

πέρα όμως όλα τα όργανα τη στιγμή που υπάρχει μουσική, παίζουνε τα πάντα. Στα γλέντια πάνω βέβαια δεν τα παίζουμε αυτά, δεν παίζουμε λαϊκό πρόγραμμα γιατί δεν είμαστε λαϊκοί. Είμαστε κρητικοί οργανοπαίχτες. Δεν παίζουμε κάποια λαϊκά και κάποια αυτά.

Ερ. Στους δικούς σας σκοπούς, όταν βγάζετε ένα δικό σας σκοπό, βγάζετε πρώτα το στίχο, παίρνετε στίχο έτοιμο και του βάζετε μουσική, ή τι άλλο;

Απ. Δεν βγαίνει κάπως έτσι η μουσική. Η μουσική πιστεύω ότι μπορεί να σου έρδει στο αυθόρμητο, και στο αυθόρμητο πώς να έρδει; Δηλαδή ξεκινάς από κάπου, δηλαδή σου έρχεται κάποια βάση. Από 'κει και πέρα βέβαια υπάρχει πολύ δουλειά πάνω για να προχωρήσει το κομμάτι και να το φέρεις και... να τελειοποιηθεί, μέχρι να γραφτεί καινούριο, δεν είναι δηλαδή έκαστα μου ήρθε το κομμάτι και πάω και το γράφω έτσι. Θέλει κάποια δουλειά, μπορεί να σου 'ρθουνε δυο - τρεις φράσεις και από εκείνες τις δύο φράσεις να ξεκινήσει να φτιάξεις ένα ολόκληρο κομμάτι.

Ερ. Πώς γίνεται η διαδικασία; Μπορεί να είστε κάπου αλλού και να σας έρδει μια μελωδία στο μυαλό και αυτή να την δουλεύετε;

Απ. Ναι. Όχι στο μυαλό, στο μυαλό για να έρδει είναι λίγο δύσκολο. Εμένα προσωπικά δεν μου έχει έρδει έτσι στο μυαλό μπορώ να πω κάποια μελωδία. Από 'κει και πέρα παιχτικά. Δηλαδή αυτή τη στιγμή που καθόμαστε, δηλαδή κάθομαι μοναχός στο σπίτι, παίζω, ψάχνω... ψάχνω κάποιους δρόμους, κάποια... έτσι, διάφορα μπορώ να πω, και κάποια στιγμή σου έρχεται κάτι και λες ότι είναι κάτι καινούριο είναι εδώ πέρα. Αυτό που βασίζεται κάπου; Πού; Και από 'κει και πέρα ξεκινάς, τι μπορώ να του βάλω ακόμα. Θα σου έρδει κάτι άλλο και όλο αυτό μέχρι να ξεκινήσει να βγει ένα κομμάτι να γενεί μία μουσική.

Ερ. Ο στίχος σας πούμε θα μπει μετά;

Απ. Ναι, ο στίχος θα μπει μετά, λογικό. Όπως και ο στίχος κάπως έτσι ξεκινάει. Δηλαδή σου έρχεται μια φράση και τη συνδέεις μετά και βγαίνει στίχος. Κάτι παρεμφερές είναι και στη μουσική.

Ερ. Βγάζετε εκτός... μάλλον τι σκοπούς βγάζετε;

Απ. Τι σκοπούς;

Ερ. Ναι.

- Απ. Μπορούμε να πούμε τι σκοπούς βγάζουμε μέχρι να αυτούς που έχω γράψει τώρα, έτσι; Τους καινούργιους. Πεντοζάλη και συρτά.
- Ερ. Αργά πεντοζάλια;
- Απ. Έχω γράψει πεντοζάλια, ναι αργό πεντοζάλι. Το γρήγορο τώρα πλέον είναι παραδοσιακό. Έχω γράψει και κάποιες φράσεις μπορώ να πω έτσι σε γρήγορο, δηλαδή σε κάποιο καινούριο που είχα κάνει σε κάποια δουλειά και ήταν καινούρια η μουσική, το προχώρησα μετά και γράφτηκε και σε εκείνο. Αλλά το παραδοσιακό έτσι είναι παραδοσιακό, τελείωσε μετά. Η ο μαλεβιζώτης για να γραφτεί κάποιος καινούριος είναι κάποια βάση που δεν αλλάζει εύκολα. Δεν μπορεί να πεις να την αλλάξεις. Μέχρι στιγμής δεν έχει γίνει κάτι το... ιδιαίτερο.
- Ερ. Ναι. Βγάζετε δηλαδή πεντοζάλια, συρτά...
- Απ. Συρτά, πεντοζάλια, κάποια τραγούδια έτσι αμανέδες ακουστικά και... αυτά. Δεν είναι...
- Ερ. Όταν γράφετε ένα δικό σας κομμάτι, ένα δικό σας σκοπό να τον κάνετε δίσκο, προσπαθείτε να το βάλετε... να βάλετε τίτλο την πρώτη μαντινάδα, τι τίτλο δίνετε;
- Απ. Ο τίτλος επέρχεται πιστεύω μέσω τι; Δηλαδή αυτό που έχουμε κάνει μέχρι τώρα ανάλογα στο στοιχείο μέσα που θα έχει γενικώς όλη η δουλειά, έτσι; Γιατί δεν μπορείς να βάλεις ένα τίτλο π.χ. να το πω έτσι για θανάτους και να έχεις μέσα τραγούδια που να λένε τα τραγούδια για αγάπη, έτσι; Πας κάτι παρεμφερή πάνω στις μαντινάδες ή παίρνεις μια φράση από μια μαντινάδα και δίνεις τίτλο συνήθως το περισσότερο ή βάζεις ένα μέσο όρο, ένα πρότυπο όλης της δουλειάς, δηλαδή τι έχεις κάνει πάνω στη δουλειά κάτι να δένει με τη δουλειά όλη.
- Ερ. Μιλάτε για τον τίτλο όλου του δίσκου ή για τον τίτλο του σκοπού;
- Απ. Για τον τίτλο του δίσκου. Στο τίτλο του σκοπού δίνεις πάντα μία φράση από μαντινάδα. Μια φράση δηλαδή γράφεις ένα κομμάτι κι έχει επάνω δύο μαντινάδες ή μια ή τρεις ανάλογα και από 'κει και πέρα παίρνεις ένα ξεκίνημα κάποιου στίχου και του δίνεις τίτλο, στο κομμάτι. Τώρα στο δίσκο πρέπει να πάει κάτι ολοκληρωμένο. Η πάλι να έχει κάτι από κάποιο κομμάτι προσαρμόζεις κάποιο τίτλο ή γενικώς αυτό που είπα σε όλη τη

δουλειά πάνω δηλαδή λες τι ταιριάζει πάνω στη δουλειά ξέρω εγώ, να βάλω αυτόν τον τίτλο.

Ερ. Όταν παίζετε τα παραδοσιακά, όταν γράψατε τον πρώτο δίσκο που έχει παραδοσιακά και παραδοσιακούς σκοπούς είχατε χρησιμοποιήσει μαντινάδες από άλλους λυράρηδες; Τι ήταν αυτά τα παραδοσιακά;

Απ. Τα παραδοσιακά γράφτηκαν παραδοσιακά. Ήταν μουσική στον πρώτο δίσκο ήταν η μουσική του Λεωνίδα του Κλάδου. Είχαν γίνει πλέον και... όταν ένα κομμάτι πιστεύω γίνει επιτυχία και υπάρχει η σφραγίδα του πάνω στον κόσμο και το ζητάει με αυτό ο κόσμος το κομμάτι π.χ. *Αν έχει ο Άδης ομορφιές ή Εγώ στερούμαι τη χαρά, Μαύρες φορεσιές όλα αυτά που τα έχουμε παίξει στον πρώτο δίσκο γράφτηκαν με τις μαντινάδες τους και τη μουσική τους ακριβώς όπως ήτανε. Είναι πιστεύω λίγο δύσκολο και δεν είναι για να βάλεις κάποιο άλλο στίχο πάνω σε αυτό τα μουσικά κομμάτια.*

Ερ. Είναι ιεροσυλία νομίζετε δηλαδή να αλλάξετε το στίχο;

Απ. Ίσως ναι. Ίσως ... τη στιγμή που υπάρχει αυτό το κομμάτι και υπάρχει με αυτό το... είναι γραμμένο με αυτή τη μαντινάδα και έχει γίνει τόση μεγάλη επιτυχία και είναι τόσο αποδεκτό από τον κόσμο γιατί να το αλλάξεις; Αν θες να το εκτελέσεις εκτέλεσέ το όπως ήτανε και πιστεύω ότι δεν μπορεί πλέον αυτό που έχει γίνει επιτυχία να του κάνεις καλύτερη εκτέλεση πλέον δεν του κάνει κανείς. Γιατί έτσι το έζησε ο κόσμος, έτσι πέρασε στον κόσμο από 'κει και πέρα τι να του κάνεις εσύ καλύτερο; Είναι πολύ δύσκολο πλέον. Απλώς επειδή σου αρμόζουν, επειδή σου αρέσουν ή χίλιοι δυο λόγοι μπορούνε να υπάρχουν και να πεις το γράφω. Εντάξει. Δεν είναι τίποτα, απλώς θα το εκτελέσεις αυτό που πιστεύω να το παίζεις όσο μπορείς στη βάση του πάνω όπως ήτανε το κομμάτι και με τη μαντινάδα του, τον στίχο του.

Ερ. Αν ένας άλλος λυράρης θέλει να πάρει ένα δικό σας συρτό και να το βγάλει δίσκο θα πρέπει να σας ζητήσει την άδεια;

Απ. Βεβαίως. Έτσι είναι τώρα να το γράψει εντάξει, να τον πας και στο δικαστήριο που λέμε; Η... να κάνεις το σωστό που λένε είναι να σε πάρει να σου πει «ξέρεις κάτι θέλω...» και πιστεύω ότι δεν θα του αρνηθεί και

κάνεις από τους συναδέλφους, όταν θες να κάνεις κάτι τέτοιο, «να γράψω ξέρω εγώ αυτή τη μουσική που έχεις εκτελέσεις» και χίλια δυο.

Ερ. Παίζουνε δικούς σας σκοπούς άλλοι λυράρηδες;

Απ. Ίσως. Αυτό δεν μπορώ να το ξέρω. Ιδιαίτερα εγώ γιατί δεν είμαι όπως τους παλιούς να έχω γράψει και το τεράστιο ρεπερτόριο. Δική μου μουσική μπορώ να πω ότι έχω γράψει στους τρεις δίσκους έχω γράψει τέσσερα - πέντε συρτά και κάνα δυο τραγούδια, έτσι αμανέδες και μια σειρά κοντυλιές. Δεν... Δεν... Είναι δηλαδή πολύ λίγο για να πεις να δώσεις και στους ευρύτερους λυράρηδες, δηλαδή. Και αν δεν γίνει και κάτι και ιδιαίτερη επιτυχία δεν το παίζουν κι εύκολα, έτσι; Δηλαδή πρέπει να γίνει κάτι πολύ μεγάλη επιτυχία να αποδειχθεί από τον κόσμο να το δεχθεί πρώτα ο κόσμος και από 'κει και πέρα να αρχίσει να παίζεται. Το περισσότερο είναι πιστεύω ότι αν γράψεις πολύ ρεπερτόριο από 'κει και πέρα κάποια κομμάτια θα ξεκινήσουν να παίζονται από διάφορους. Ανάλογα και κατά πόσο καλά είναι.

Ερ. Μετά από δεκαπέντε - είκοσι χρόνια ένα ήταν να μείνουν κάποιοι σκοποί σας θα μπορούσατε να τους ακούσετε με διαφορετικό σας στίχο ή θα θέλετε έτσι όπως τα βγάλατε εσείς έτσι να παραμείνουν;

Απ. Λογικό όπως τα βγάλαμε να παραμείνουν έτσι. Λογικό. Τώρα μπορεί κάποιο κομμάτι βέβαια κάποιου ή δικό μου ή κάποιου άλλου να έχει γραφτεί και να μην έχει γίνει επιτυχία και να του δώσουνε κάποιο άλλο στίχο και να γίνει επιτυχία. Ή να το παίζουνε διαφορετικά με άλλη εκτέλεση, κάποιος άλλος να το εκτελέσει και να γίνει επιτυχία, αυτό δεν μπορείς να το ξέρεις. Από 'κει και πέρα όμως όταν έχει γίνει κάποιο κομμάτι επιτυχία, όπως σας είπα και προ ολίγου είναι σφραγίδα, είναι ιεροσυλία όπως είπαμε να το αγγίζεις από 'κει και πέρα και να του αλλάξεις και τον στίχο και να του διαμορφώσεις λίγο του μουσική και να το παίζεις διαφορετικά ή χίλια δυο.

Ερ. Τώρα εσείς όταν βγάζετε εσείς ένα σκοπό και τον γράφετε δίσκο τον βάζετε μόνο την πρώτη και... δηλαδή βάζετε μια σειρά ολόκληρη ή προσπαθείτε να βάλετε δυο - τρεις μαντινάδες στον ίδιο σκοπό του συρτού, ας πούμε;

Απ. Όταν γραφτεί ένα καινούριο κομμάτι;

- Ερ. Ναι και το βάζετε τώρα στο δίσκο.
- Απ. Το κομμάτι, το συγκεκριμένο συρτό π.χ.
- Ερ. Ναι ένα συγκεκριμένο συρτό πρέπει να το βάλετε σε σειρά ή προτιμάτε να βάλετε τη μελωδία με μια, δυο, τρεις επαναλήψεις με μια μαντινάδα ή δυο μαντινάδες;
- Απ. Ανάλογα το κομμάτι. Συνήθως στα συρτά μπαίνουν δυο μαντινάδες, άντε να βγούνε τρεις, ανάλογα το περιθώριο και πώς είναι το κομμάτι, δηλαδή να μην κουραστεί ο κόσμος. Μπορεί να μην θέλουν να σε ακούνε να παίζεις το ίδιο, παίζεις δέκα λεπτά μ' ένα τέταρτο και να έχεις βάλει μέσα έξι – εφτά μαντινάδες, θα είναι κουραστικό, δηλαδή είναι η ώρα που κουράζει. Δηλαδή ένα τέταρτο το ίδιο κομμάτι θα είναι κουραστικό, όταν είναι σε δισκογραφία.
- Ερ. Θέλω να πω ότι όταν παίζετε Πρώτο συρτό μπορείτε να το γυρίσετε μετά. Έτσι;
- Απ. Ναι, βεβαίως.
- Ερ. Αυτό το κάνετε και στις δικές σας συνθέσεις ή προτιμάτε να είναι ένα;
- Απ. Α! για ένα κομμάτι; Όχι μπορεί να υπάρχουν και δύο μαζί κομμάτια συρτά που υπάρχουν με γύρισμα, για να το πω έτσι. Δηλαδή παίζουμε το πρώτο κομμάτι με μία μαντινάδα και μετά γυρίζουμε σε κάποιο άλλο πάλι καινούριο, πάλι μια μαντινάδα και κλείνει. Αναλόγως πώς θα...
- Ερ. Ένας συρτός αποτελείται από τι; Αν εγώ ήμουνα ένα παιδί από την Πάτρα ας πούμε, από τη Θεσσαλονίκη, από την Χίο και δεν ήξερα τίποτα για την κρητική μουσική και σας ρώταγα ας πούμε «ναι ο συρτός... εγώ ξέρω το συρτό που παίζουνε φερ' ειπείν στην Ρούμελη». Εδώ έχει καμία σχέση ο συρτός εκείνος με τον συρτό αυτό; Από τι αποτελείται ο κρητικός συρτός;
- Απ. Από τι αποτελείται... Καταρχήν τα μουσικά ακούσματα, η διαφορά που υπάρχει. Και από 'κει και πέρα όταν λέμε συρτό είναι και ο χρόνος που αλλάζει, δηλαδή ο χρόνος που υπάρχει και στο χορό απάνω. Δηλαδή αυτό που χορεύουμε και λέμε να το πούμε απλά ο χρόνος, ο ρυθμός της μουσικής, όλα αυτά, αλλάζει από σε περιοχή σε περιοχή. Αλλάζει το μουσικό άκουσμα, όλα αυτά κάνουν τη διαφορά. Έτσι πιστεύω.

- Ερ. Τώρα ο *Πρώτος* από τι αποτελείται; Αν σας έλεγε ένα παιδί ναι, τι θα ακούσω ας πούμε στον *Πρώτο*. Μπορώ να ακούσω (Τραγουδάει τον *Πρώτο*, χωρίς λόγια) και να πω ότι αυτό όλο είναι μόνο ο *Πρώτος*; Ή πρέπει να έχει και κάτι άλλο;
- Απ. Όχι. Από 'κει και πέρα μπορεί να βάλεις κάποια πράγματα μέσα, επειδή είναι κάποια άλλα πράγματα με τον τρόπο που το παίζει ο καθένας. Με τον τρόπο που το παίζει ο καθένας να βάλεις κάποιες φαντασίες μέσα, χίλια δυο. Γι' αυτό υπάρχει διαφορά από οργανοπαίκτη σε οργανοπαίκτη στο άκουσμα και το παίξιμο βέβαια, όλα αυτά μετρούνε πάρα πολύ.
- Ερ. Ναι το πω διαφορετικά, αυτός είναι ο *Πρώτος* που είπα ή έχει μάλλον κι άλλο γύρισμα;
- Απ. Υπάρχει και το δεύτερο γύρισμα.
- Ερ. Είπα δηλαδή το πρώτο τώρα;
- Απ. Ναι, αυτό που είπατε... ναι, το πρώτο. Υπάρχει και το δεύτερό του γύρισμα που υπάρχει στον *Πρώτο*... εντάξει....
- Ερ. Κάθε συρτός έχει δύο γυρίσματα;
- Απ. Αναλόγως. Ο *Πρώτος* συρτός π.χ. έχει τέσσερα γυρίσματα με το πρώτο μέρος και το δεύτερο μέρος, δηλαδή τα δύο πρώτα και τα δύο δεύτερα. Από 'κει και πέρα μπορείς να του κάνεις μέσα κάποια άλλα γυρίσματα που είναι και φαντασίες και που είναι και στο... υπάρχουν και έχουν παιχτεί και όλα αυτά, αλλά άλλα συρτά είναι που υπάρχει ένα γύρισμα μόνο και λέει και μαντινάδα πάνω σε αυτό το γύρισμα που έχουν γραφτεί. Σταδιακά. Δεν είναι κάτι το απαραίτητο, ξέρω εγώ, ότι πρέπει ο συρτός να έχει... υπάρχει και συρτός με τρία γυρίσματα.
- Ερ. Εσείς τους δικούς σας συρτούς τους κάνετε με ένα, με δύο, με τρία, με πόσα γυρίσματα;
- Απ. Έχω γράψει συρτό συγκεκριμένα με τρία γυρίσματα, στους δύο λέγεται πάντα... πάνω στις δύο βάσεις λέγεται η μαντινάδα, δεν μπορεί να την πεις σε άλλη... Έχω γράψει με δύο γυρίσματα, εντάξει, αναλόγως.
- Ερ. Ο χορός πώς βγαίνει σε σχέση με αυτές τις φράσεις;

- Απ. Όταν υπάρχει ο ρυθμός, όταν υπάρχει ο ρυθμός, ο συρτός είναι ένας. Και ανάλογα με τι... αφού υπάρχει ο ρυθμός και ο χρόνος και ιδίως αν το παίζεις χρονικά πιο αργά μπορεί να χορέψει ο κόσμος πιο αργά, όταν είναι γνώστης βέβαια του χορού. Αν το παίζεις με γρηγορότερο ρυθμό, γρηγορότερο χρόνο, θα χορέψει γρηγορότερα.
- Ερ. Ίσως δεν το διατύπωσα σωστά. Δηλαδή όταν κόβει ο χορός, όταν κόβει τη φράση του, όταν ολοκληρώνει τη φράση του ο λυράρης πρέπει να κόψει και ο χορευτής εκείνη την ώρα;
- Απ. Όταν σταματήσει η λύρα, θέλετε να πείτε, τελείως;
- Ερ. Όχι.
- Απ. Α! Να σταματήσει ο χορευτής;
- Ερ. Όχι.
(τραγουδάει το σκοπό τον Πρώτο)
- Απ. Τι να σταματήσει; Είναι τα έντεκα βήματα του συρτού.
- Ερ. Έντεκα βήματα έχει;
- Απ. Ναι, έντεκα έχει. Λοιπόν, κανονικά τι γίνεται; Δηλαδή αν ξεκινήσεις σωστά ένα χορευτικό συγκρότημα με μία λύρα, όπως παίζει, και πάρεις τη μουσική από την αρχή και ξεκινήσει τα βήματα ο χορευτής από την αρχή στο εντέκατο βήμα, εκεί που σταματάει και ξανά ξεκινάει πάλι, ξεκινάει πάλι το γύρισμα από τη λύρα, ξεκινάει πάλι και ο χορευτής από την αρχή. Ο χρόνος βέβαια είναι ένας, έτσι; Όπως είπαμε. Προχωράει, κλείνει ο βηματισμός και ξανά ξεκινάει. Το ίδιο είναι και στη λύρα. Γι' αυτό πάνε μαζί. Τώρα εντάξει, αν τα χορέψει διαφορετικά βέβαια, ο χρόνος υπάρχει, χορεύεις, ο χρόνος υπάρχει, δεν υπάρχει πρόβλημα σε αυτό, αλλά το σωστό λέω, όπως είναι. Τώρα αν χορεύουνε μια παρέα τριάντα άτομα, είκοσι άτομα, ε... κάποια στιγμή, ίσως να μην πάει έτσι, ανάλογα πώς θα ξεκινήσουνε, να ξεκινήσουνε από τη μέση του κομματιού, μπορώ να το πω έτσι, και να μην... χορεύεται δεν υπάρχει πρόβλημα.
- Ερ. Κάποιοι μας έχουνε μιλήσει για τεσσάρια, εξάρια, οχτάρια του συρτού.
- Απ. Ναι, είναι τα τεσσάρια, τα εξάρια, δηλαδή που υπάρχει ο συρτός, ή τα οχτάρια που λένε. Είναι από την αρχή, δεν ξέρω κατά πόσο το έχουνε

διατυπώσει, είναι από την αρχή μέχρι το τέλος κάποιας φράσης του κομματιού που παίζεται.

Ερ. Αναφέρονται δηλαδή στο γύρισμα, πρώτο γύρισμα, δεύτερο γύρισμα;

Απ. Ναι. Όχι το γύρισμα... Ξεκινάει... Ένα μουσικό μέρος, μπορώ να το πω έτσι, από κει και πάνω μπορεί να μπει ο στίχος, στα έντεκα βήματα του συρτού και μπορεί να ξεκινήσει και να είναι τεσσάρι, να είναι δηλαδή πιο μαζεμένο έτσι σε ρυθμό, να είναι δηλαδή πιο μαζεμένο το κομμάτι, δηλαδή να αρχίζει πώς λέμε τώρα για να το κάνω πιο απλά, μετρούμε από το 1 έως το 10, θα μετρήσουμε από το 1 έως το 4, το άλλο κομμάτι θα το μετρήσεις από το 1 μέχρι το 6 το άλλο γύρισμα ή από το 1 έως το 8, δηλαδή κάπως έτσι είναι το τεσσάρι ή το εξάρι, τι είναι το κομμάτι, δηλαδή στο οχτάρι. Συνήθως τα κομμάτια τα βασικά είναι τεσσάρια και οχτάρια. Υπάρχουν και δεκάρια, βέβαια, κομμάτια. Υπάρχει και κομμάτι που έχει βγει δεκάρι. Και δωδεκάρι.

Ερ. Θυμάστε κάποιος;

Απ. Μπορώ να πω, οι Μαύρες Φορεσιές, είναι στο δεκάρι απάνω, αν θυμούμαι καλά, έτσι τώρα δηλαδή με το...

Ερ. Είναι σημαντικό κατά τη γνώμη σας ο λυράρης να ξέρει και να χορεύει;

Απ. Ε, πιστεύω ναι. Πιστεύω ναι, γιατί είναι το βασικότερο, μπορείς να δεις τον χορευτή. Κατ' αρχήν νιώθεις τι κάνεις εκείνη τη στιγμή ή βλέπεις τον χορευτή πώς χορεύει, δηλαδή αν δεν ξέρεις να χορεύεις, πιστεύω, ε, πώς να το δώσεις μετά στον κόσμο, παιχνιτικά, στον κόσμο... αυτό που κάνει, να βλέπεις τον άλλον να χορεύει και εσύ να μην ξέρεις, είναι λίγο...

Ερ. Τι πρέπει να κάνει ο Γεωρβασάκης ο Μιχάλης, νομίζετε εσείς, για να μείνει στην αιωνιότητα;

Απ. Αυτό δεν μπορώ να το ξέρω. Και δεν μπορεί πιστεύω να το ξέρει και κανείς. Πιστεύω ότι κάνει ο καθένας... και η μουσική τι είναι...; Κάνεις αυτό που, προσωπικά σε μένα, αυτό που σου αρέσει, αυτό που νιώθεις, και αυτό που σου αρμόζει. Από 'κει και πέρα, κατά πόσο θα το αποδεχτεί ο κόσμος, κατά πόσο θα μείνει στην ιστορία, δεν μπορεί να το ξέρει πιστεύω κανείς. Δεν ξεκινάς δηλαδή κάποια μουσική και λες, 'α, εγώ ξεκινάω για να φτιάξω τα κομμάτια για να μείνω στην ιστορία', αν αποδειχθούν και μείνουνε, καλώς, αλλιώς... Να κάνεις αυτό που νιώθεις πιστεύω.

- Ερ. Ναι το πω αλλιώς. Ποια είναι τα χαρακτηριστικά ενός καλού οργανοπαίκτη; Ποιον παραδέχεστε εσείς, όχι ονομαστικά, τι χαρακτηριστικά πρέπει να έχει κάποιος για να πείτε αυτός μ' αρέσει;
- Απ. Η τεχνική, καλή τεχνική στο παίξιμο πάνω. Καθαρό άκουσμα του παιξίματος.
- Ερ. Τι εννοείτε καθαρό άκουσμα;
- Απ. Ε! Να μην τρώει τις νότες, να το πω έτσι. Να μην λασπώνει, να μην αυτό... Δηλαδή να βγαίνει το άκουσμα να είναι εντάξει. Είναι λίγο δύσκολη ερώτηση τώρα αυτή. Είναι... αλλιώς έρχεται στο αυτί του μουσικού, κάποιος εκτελεστής και κρίνεις και αλλιώς στο αυτί του κόσμου. Αλλιώς είναι όταν ξέρεις από μουσική και έχεις τα ακούσματα και έχει χίλια δυο και αλλιώς είναι στο κόσμο, πώς θα έρθει και θα κρίνει τη διαφορά.
- Ερ. Να μην λασπώνει λοιπόν, να έχει καλή τεχνική. Άλλο;
- Απ. Ε!...
- Ερ. Η επαφή με τον κόσμο, αν κοιτάει τον κόσμο ή όχι...;
- Απ. Εντάξει αυτό είναι σχετικό. Μπορεί να είναι ένας τέλειος οργανοπαίκτης, μπορώ να πω, και να μην βλέπει, αλλά να βλέπει το όργανό του, δεν έχει σχέση αυτό για να είσαι καλός οργανοπαίκτης. Άλλος... να βγει να φωνάζει με τον κόσμο και να μην είναι τίποτα. Για μένα προσωπικά να μην κάνει τίποτα, να είναι μηδέν μουσικά. Δεν έχει σχέση η επαφή με τον κόσμο με τη δουλειά που κάνεις. Τώρα από 'κει πέρα αν καταφέρεις σε επαγγελματικό στάδιο, να το πω έτσι, να είσαι πάρα πολύ καλά μουσικά δηλαδή να παίζεις πάρα πολύ καλά, να είσαι πολύ καλός μουσικός, μεγάλος τραγουδιστής, να έχεις πολύ καλή επαφή με τον κόσμο, από 'κει και πέρα είναι κάτι πολύ ολοκληρωμένο.
- Ερ. Το αν θα βγάλετε δικούς σας δίσκους έχει σημασία;
- Απ. Βέβαια. Βέβαια! Μεγάλη σημασία. Κατ' αρχήν από κει γίνεσαι πιο εύκολα γνωστός στο κόσμο. Όταν κάποιος δεν βγάλει είναι πολύ δύσκολο να τον μάθουνε. Δεν ξέρω αν υπάρχει κάποιος, μέχρι σήμερα. Παλιότερα ήταν, επειδή ήτανε πολύ λιγότερες δισκογραφίες παλιότερα και αυτά, λόγω που ήτανε στα χωριά και όλα αυτά γινότανε πιο εύκολα μπορώ να πω. Σήμερα που υπάρχουνε τα μέσα, αλλά επειδή υπάρχουνε και πάρα πολλοί και δεν

μπορεί να συγκρατάει ο κόσμος, συγκρατάει μπορώ να πω τα καλύτερα, και έτσι και από δισκογραφίες τα καλύτερα, δηλαδή θα πάρει την δισκογραφία και αν του αρέσει από 'κει και πέρα όταν παίζεις κάπου θα έρδει να σε ακούσει, γιατί του άρεσε αυτό το κομμάτι και θα στο ζητήσει και στο γλέντι. Από τον δίσκο τον τάδε που έχεις γράψει ή από χίλια δυο.

Ερ. Τι είναι για σας η λύρα; Θα μπορούσατε να ζήσετε χωρίς τη λύρα;

Απ. Όχι. Όχι.

Ερ. Συμβολίζει κάτι για σας, δηλαδή είναι σημαντικό μέρος της ζωής σας...;

Απ. Πιστεύω ότι... δηλαδή και το πιστεύω και για τους περισσότερους οργανοπαίχτες θα είναι έτσι. Δηλαδή αν... δεν μπορώ να το σκεφτώ αυτό που θα πω, ότι αύριο δεν θα υπάρχει περίπτωση να μην παίζω. Ούτε καν στο σπίτι ούτε καν ακόμα και το γλέντι. Και το γλέντι ακόμα είναι αρρώστια, έτσι; (Γελάει) Δηλαδή να βγεις απάνω να έχεις την επαφή αυτή με τον κόσμο όλα αυτά μετράνε πάρα πολύ.

Ερ. Υπάρχουν περιπτώσεις που παίζετε μόνος σας; Πιάνετε τη λύρα στο σπίτι και παίζετε;

Απ. Βέβαια. Μα αν δεν παίζεις στο σπίτι δεν μπορείς να κάνεις και γλέντι, πιστεύω. Δεν λες, εντάξει τώρα παίζω σε γλέντι και τα παρατάω. Τώρα αρχίζει η δουλειά, όταν θα ξεκινήσεις και είναι η μεγαλύτερη ευθύνη σου, όταν αρχίζεις και έχεις επαφή πλέον με τον κόσμο, γιατί όταν σε πάρει ο άλλος και σου αναθέτει μια ευθύνη, δηλαδή το γάμο του και σου αναθέτει χίλια άτομα κόσμο, χίλια πεντακόσια και είναι η διασκέδαση από σένα είναι πολύ μεγαλύτερες οι ευθύνες, ακόμα και στην αρχή στο ξεκίνημά σου. Όσο περισσότερο γνωστός γίνεσαι τόσο περισσότερο έχεις μεγαλύτερη ευθύνη και προσπαθείς και δουλεύεις περισσότερο στο σπίτι. Γιατί αν δεν υπάρξει δουλειά στο σπίτι είναι ακριβώς όπως είναι και η γυμναστική, δηλαδή αν τα παρατήσεις, εντάξει. Να παίζεις στο γλέντι, εντάξει, αλλά από 'κει και πέρα; Χρειάζεται καθημερινή, μπορώ να πω, σε καθημερινή βάση, τουλάχιστον στη μισή ώρα, έστω μία ώρα στη χειρότερη περίπτωση, δηλαδή τη μέρα να πιάσεις το όργανο να ασχοληθείς. Και από 'κει πέρα υπάρχουνε βέβαια μέρες με περισσότερες ώρες.

Ερ. Όταν είσαστε σε κέφι τι παίζετε, δικούς σας σκοπούς ή παραδοσιακούς;

- Απ. Σε κέφι! Είναι ό,τι εκείνη τη στιγμή το τι θα σου έρθει. Είσαι σε κέφι εκείνη τη στιγμή και λες σου... έρθει αυτό το κομμάτι και λες θα παίξω, τελείωσε παίζεις αυτό. Τελείως εγκεφαλικά ας πούμε εκείνη τη στιγμή.
- Ερ. Αν ήτανε ας πούμε, να επιλέξετε ένα σκοπό, ποιος θα ήτανε αυτός;
- Απ. Δεν μπορώ να το πω, μουσικά όταν ασχολείσαι, τώρα, είναι σαν να λες... από αυτά, εντάξει είναι και κάποια κομμάτια που τα παίζουμε λόγω ότι τα ζητάει ο κόσμος, αλλά τα περισσότερα μας αρέσουνε, δηλαδή όταν παίζουμε και λέμε ότι παίζουμε εγκεφαλικά και λέμε θα παίζουμε τώρα αυτό ή αυτό, παίζουμε επειδή μας αρέσουνε. Όλα, το κάθε κομμάτι και κάθε αυτό έχει το δικό του μέσα του, κάτι δικό του.
- Ερ. Ή είναι σαν να χωρίζεις τα παιδιά σου και να λες αυτό είναι...
- Απ. Μπράβο, κάπως έτσι. Ύπάρχουνε και βέβαια κάποια κομμάτια και... μπορώ να πω, ίσως να μην σε τραβάνε. Αλλά πρέπει να τα παίζεις λόγω τα ζητήξει ο κόσμος, λόγω επειδή επιβάλλεται, πρέπει να παιχθεί αυτή την ώρα, δηλαδή κάποια κομμάτια. Π.χ. στου γάμου τα έχουμε συνηθίσει και να πρέπει να το παίζουμε. Δεν μπορείς να πεις τώρα εντάξει φτιάχτηκα τώρα με το κομμάτι του γάμου που το παίζω σε κάθε γάμο που θα βγω την ίδια ώρα και θα το παίζω αυτό το τραγούδι και θα το παίζω, είναι τέσσερα – πέντε συγκεκριμένα που θα παίζεις. Εντάξει, κάποια στιγμή μπορεί να σε φτιάξει και κάτι τέτοιο αλλά το περισσότερο είναι που... γενικώς στα συρτά απάνω που... συρτά ή πεντοζάλια ή μαλεβιζώτη, όλα αυτά που παίζεις απάνω μπορεί να σου έρθει εκείνη την ώρα και να φτιαχτείς, δεν είναι...
- Ερ. Από τα δικά σας συρτά θα επιλέγατε κάποιο να πείτε ότι είναι το αγαπημένο σας, ότι αυτό το έχετε πετύχει ας πούμε;
- Απ. Πάλι και σε αυτό είναι δύσκολα μπορώ να πω, αν και είναι δύσκολα, γιατί όταν φτιάξεις κάτι και το γράψεις, πιστεύω ότι σου αρέσει και το κάνεις. Σ' αρέσει και λες εντάξει αυτό είναι καλό και αυτό είναι καλό, δηλαδή αν αφαιρέσεις κάτι από κάτι λες ναι, αλλά αυτό είναι κάτι, δεν μπορείς να τα... να διαχωρίσεις κάτι ιδιαίτερα.
- Ερ. Να το πω διαφορετικά: Γίνεται μια καταστροφή και μένει ένα mini - disc με τη δουλειά σας, ποιο θα θέλατε να διατηρηθεί, ας πούμε;
- Απ. Είναι δύσκολη ερώτηση. Όποιο και αν διατηρηθεί πάλι δικό μου θα είναι

(γελάει)

Είναι... Εντάξει.

Ερ. Κατά τη γνώμη σας ο μουσικός γεννιέται ή γίνεται;

Απ. Και γεννιέται και γίνεται. Δηλαδή, τι θέλω να πω με αυτό. Είναι ότι το έχεις από μέσα σου, το έχεις έμφυτο, το θες, γιατί για να ξεκινήσεις κάτι πρέπει να πει πως το θες. Από 'κει και πέρα πλέον βέβαια το έχεις μεράκι, σου αρέσουν τα ακούσματα που ακούς, αλλά από 'κει πέρα θέλει πολύ δουλειά, να αρχίσεις δουλειά με πάρα πολλές ώρες και στην πορεία γίνεσαι. Και γεννιέσαι και γίνεσαι.

Ερ. Μαθητές έχετε;

Απ. Δεν ασχολούμαι. Δεν ασχολούμαι λόγω της... και ο χρόνος δεν μου μένει, αλλά από 'κει και πέρα μπορεί να πω ότι είμαι και λίγο νευρικός στο θέμα πάνω και θέλει υπομονή για να έχεις μαθητές και να διδάσκεις. Και από ό,τι ακούω από σχολές και από τέτοια, άλλος μπορεί να έχει και διακόσιους μαθητές να 'χει, θα ξεχωρίσεις ένα, δύο, δεν ξεχωρίζεις πολλούς. Όλοι οι άλλοι πάνε ή γιατί μπορεί το επιβάλλει ο μπαμπάς ή μπορεί να το επιβάλλει η μαμά, να πάει το παιδί μου να μάθει ένα όργανο, αλλά το παιδί να μην το θέλει ή να θέλει κάποιο άλλο όργανο ή... Στην αρχή να το πάρει σαν ενθουσιασμό που τα πάνε σε μικρή ηλικία, να το πάρει σαν ενθουσιασμό, κα να πει «α! να πάρω το όργανο!» Μόλις παίζουμε μετά έναν - δυο μήνες μπορεί να το βαρεθεί έχω δει πάρα πολλές φορές, οι περισσότερες περιπτώσεις είναι έτσι.

Ερ. Οργανοποιία εδώ στην περιοχή του Ρεδύμνου υπάρχουν;

Απ. Ναι, υπάρχουν.

Ερ. Θέλετε να μας πείτε έτσι κάποια να μας ενημερώσετε για την κατασκευή της λύρας;

Απ. Από παλιότερα που υπήρχε βέβαια ο Σταγάκης, μπορώ να πω ο συχωρεμένος ο γιος του βέβαια, πέθανε και τα παράτησε, ήτανε από τους καλύτερους τεχνίτες στην Κρήτη.

Ερ. Που ήτανε στους Τέσσερις Μάρτυρες;

Απ. Ναι, ναι, στους Τέσσερις Μάρτυρες. Από 'κει και πέρα σήμερα υπάρχει ο...

(διακοπή)

- Απ. Σήμερα βρίσκεται ο... στο ίδιο σημείο που ήταν ο Σταγάκης, είναι τώρα ο Παπαλεξάκης.
- Ερ. Είναι πατέρας και γιος οι Παπαλεξάκηδες;
- Απ. Ναι. Είναι ο Κεραμιανάκης...
- Ερ. Ο Μανόλης;
- Απ. Ναι, νομίζω Μανόλης, αν θυμούμαι καλά. Κεραμιανάκης είναι και αυτός καλός τεχνίτης, ξεχνάω τώρα κάποιους... αυτούς τους δυο θυμούμαι τώρα, μέχρι στιγμής στο Ρέθυμνο. Τώρα εντάξει να μιλήσουμε στην ευρύτερη Κρήτη υπάρχουν και άλλοι πάρα πολλοί, έτσι; Που φτιάχνουν όργανα...
- Ερ. Σε χωριά του Ρεθύμνου υπάρχουνε οργανοποιοί κατασκευαστές; Γνωρίζετε εσείς κάποια ονόματα;
- Απ. Ναι, οι Αλεφαντινοί που είναι και μουσικοί και ο πατέρας τους έπαιζε και αυτός λύρα και έφτιαχνε και πάρα πολύ καλά όργανα, και σήμερα ο Νίκος ο Αλεφαντινός φτιάχνει όργανα λύρες και λαούτα πάρα πολύ καλά.
- Ερ. Σε ποια περιοχή είναι;
- Απ. Αυτός βρίσκεται στην Αθήνα σήμερα. Ο πατέρας του βέβαια ήταν από τον Μυλοπόταμο, έχει πεθάνει και αυτός, συγκεκριμένα... δεν θυμούμαι το χωριό, Γύρω στα χωριά του... Άγιος Μάμας, αν δεν κάνω λάθος, εκεί βρισκόταν και ο πατέρας τους και έφτιαχνε πάρα πολύ καλά όργανα.
- Ερ. Εσείς έχετε μία ή δύο λύρες;
- Απ. Έχω εφτά λύρες.
- Ερ. Σε γλέντι όταν πάτε κουβαλάτε πόσες;
- Απ. Ε, σε γλέντι συνήθως δύο. Και πιο πολύ επειδή αν πάθεις κάτι στη μία ή...
- Ερ. Στην Αθήνα... από την Αθήνα αγοράζετε τα όργανά σας ή από το Ρέθυμνο;
- Απ. Όχι το όργανο... δεν είναι ακριβώς έτσι. Δηλαδή τα όργανα... οι τρεις λύρες που έχω, από τις εφτά, είναι του Σταγάκη. Η μία είναι του πατέρα μου που είναι χρονολογίας του '57, '58, πολύ παλιά από τις πρώτες λύρες που είχε ο Σταγάκης, μετά έχω άλλες δύο λύρες που έχει φτιάξει πάλι άλλη μία ο γέρος Σταγάκης, μετά ο γιος του ο συχωρεμένος που μου έφτιαξε άλλη μία. Του Κεραμιανάκη έχω μία λύρα. Κάποιος άλλος από τα Χανιά είχα βρει μια λύρα και έτυχε και μ' άρεσε και την είχα πάρει. Γενικώς και σήμερα αν δω κάποιο όργανο και δω και να μ' αρέσει κάπου πάρα πολύ θα το πάρω.

- Ερ. Το παραγγέλνετε ή το παίρνετε έτοιμο;
- Απ. Εντάξει, τα πρώτα όργανα που έφτιαξα μπορώ να πω ότι τα παράγγειλα, έτσι; Από 'κει και πέρα τα υπόλοιπα όργανα που πήρα μου έχουν κάνει και δύο λύρες δώρο. Εντάξει και τα άλλα είναι... τα είδα μ' αρέσανε και τα πήρα. Κάπως έτσι.
- Ερ. Τα πειράζετε καθόλου;
- Απ. Δηλαδή;
- Ερ. Με τον καθαλάρη, τον κουνάτε καθόλου;
- Απ. Συνήθως η απόσταση είναι συνήθως στάνταρ που υπάρχει. Αν στους δύο καθαλάρηδες απάνω και κάτω είναι στάνταρ οι αποστάσεις. Αλλά από 'κει και πέρα πάνω στο γλέντι σπάνια περίπτωση είναι να φύγει λίγο και από 'κει και πέρα θα το πειράξουμε θα προσπαθήσω να τον σταθεροποιήσω, δεν είναι...
- Ερ. Όχι για να φύγει, να σας αρέσει καλύτερα ο ήχος του κάπου άλλου, να βγάλει καλύτερο ήχο.
- Απ. Ναι, ο ήχος... Αυτό που αλλάζει περισσότερο στη λύρα είναι να είναι ψηλότερος ή χαμηλότερος.
- Ερ. Κόβετε καθόλου τον καθαλάρη;
- Απ. Όχι. Δεν το έχω κάνει, συγκεκριμένα γιατί τα όργανα που έχω πάρει έτσι μ' αρέσαν. Από 'κει και πέρα, όταν πειράξεις την απόσταση στο μάκρος, γιατί άλλο να πειράξεις στο ύψος τον καθαλάρη, όταν τον πειράξεις σε ύψος αλλάζει ο ήχος, όταν τον πειράξεις σε μάκρος, σε απόσταση, αλλάζει, μπορώ να πω, ότι μακραίνει η απόσταση στις νότες απάνω που είναι πάνω στη λύρα.
- Ερ. Μάλιστα. Σας ευχαριστώ πάρα πολύ.
- Απ. Να 'στε καλά, κι εγώ ευχαριστώ.
- Ερ. Ήταν τιμή μας για το πρόγραμμα, το ερευνητικό αυτό πρόγραμμα να μιλήσουμε μαζί σας, που είσαστε και νέος άνθρωπος και αυτός που είστε.
- Απ. Να είστε καλά. Ευχαριστώ.
- Ερ. Ευχαριστούμε.